

ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
ΓΙΑ ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ
Α΄, Β΄, Γ΄ και Δ΄ ΤΑΞΕΩΝ ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.
ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2025-2026

I. ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ)

1. Παρουσίαση του μαθήματος

Το μάθημα «Γλωσσική διδασκαλία» ως κλάδος του διδακτικού αντικειμένου «Νεοελληνική Γλώσσα και Γραμματεία» διδάσκεται τρεις (3) ώρες την εβδομάδα στην Α΄ τάξη των ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ., δύο (2) ώρες την εβδομάδα στις Β΄, Γ΄ και Δ΄ τάξεις των ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.

Στο εβδομαδιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα χρειάζεται να διατίθεται συνεχόμενο διδακτικό δίωρο για το μάθημα, προκειμένου κατά τη διδασκαλία να αναπτύσσονται δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου σε όσο το δυνατόν αυθεντικές περιστάσεις επικοινωνίας και να αξιοποιούνται διδακτικές πρακτικές συνεργατικής μάθησης. Προτείνεται το διδακτικό αντικείμενο «Νεοελληνική Γλώσσα και Γραμματεία» να το αναλαμβάνει ένας/μία εκπαιδευτικός.

2. Στοχοθεσία και μεθοδολογία μαθήματος

Με βάση τις σύγχρονες γλωσσοπαιδαγωγικές απόψεις το μάθημα της νεοελληνικής γλώσσας πρέπει να αντιμετωπίζεται κυρίως ως στοχοκεντρικό, οι στόχοι του οποίου είναι δυνατόν να εξειδικευθούν ως προσδοκώμενα αποτελέσματα. Πρακτικά, αυτό σημαίνει ότι οι εκπαιδευτικοί χρειάζεται να αντιλαμβάνονται τη διδασκαλία του μαθήματος όχι ως άθροισμα ενοτήτων, αλλά ως ένα σύνολο στόχων για την ενίσχυση της γλωσσικής και επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών/τριών, μέσω της ανάπτυξης και των τεσσάρων γλωσσικών μακροδεξιοτήτων (κατανόηση και παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου), παράλληλα με την ανάπτυξη της κριτικής τους σκέψης. Στο γενικό αυτό πλαίσιο, οι εκπαιδευτικοί καλούνται να καλλιεργήσουν στους/στις μαθητές/τριες και ειδικότερες δεξιότητες όπως: την αναγνώριση του κειμενικού είδους [σύμφωνα με τη διάκριση της σχολικής γραμματικής¹, την αναγνώριση των επικοινωνιακών συνθηκών των κειμένων (πομπός, μήνυμα, δέκτης κ.ά.), την κατάκτηση της δομής της ελληνικής γλώσσας, αλλά και τη λειτουργία των γραμματικοσυντακτικών δομών στα κείμενα, κ.ά., μέσω της επεξεργασίας ποικίλων και διαφορετικών κειμένων προερχόμενων όχι μόνο από το διδακτικό εγχειρίδιο, αλλά και από έγκριτες πηγές, έντυπες ή ψηφιακές. Σύμφωνα με τα παραπάνω, οι εκπαιδευτικοί καλούνται να οργανώσουν τη διδασκαλία τους, αφού λάβουν υπόψη τα ακόλουθα:

2.1 Θεματικές ενότητες-διδακτικές ενότητες

Τα σχολικά εγχειρίδια που χρησιμοποιούνται για τη διδασκαλία του μαθήματος της νεοελληνικής γλώσσας, είναι οργανωμένα σε διδακτικές ενότητες. Η κάθε διδακτική ενότητα αναπτύσσεται γύρω από μία θεματική η οποία υποστηρίζεται κατ' εσχόλη από τα εισαγωγικά κείμενα. Ανά ενότητα προτείνεται να διατίθεται όσο το δυνατόν περισσότερος διδακτικός χρόνος, ώστε οι μαθητές/τριες να εμβαθύνουν στην κατανόηση των κειμένων, να συνειδητοποιούν γλωσσικές λειτουργίες, να εμπλέκονται σε δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου και να παράγουν δικά τους κείμενα με τα οποία αναστοχαστικά θα αξιολογούν την εξέλιξή τους στην κατάκτηση και αφομοίωση πρακτικών γλωσσικής επικοινωνίας.

Μέσα από αυτό το πρίσμα, ο σχεδιασμός της διδασκαλίας ως προς την επιλογή και τον τρόπο επεξεργασίας των προτεινόμενων θεμάτων στηρίζεται στη συνεργασία των εκπαιδευτικών. Ειδικότερα, οι εκπαιδευτικοί έχουν την ευελιξία να επιλέξουν από τις διδακτικές ενότητες τα θέματα που θα προσπελάσουν κατά τη μαθησιακή διαδικασία, με όποια σειρά κρίνουν σκόπιμη, αυτοτελώς ή και σε συνδυασμό, λαμβάνοντας

¹ Γραμματική για την Α΄, Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου των Σ. Χατζησαββίδη – Α. Χατζησαββίδου, σσ. 174-178

υπόψη τα ενδιαφέροντα και τις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών/τριών. Σε κάθε περίπτωση, αυτές οι διδακτικές ενότητες θα πρέπει να είναι κοινές για όλα τα τμήματα της ίδιας τάξης, ενώ σε καθεμιά από αυτές θα διαμορφώνεται ένα συνεχές από την κατανόηση μέχρι την παραγωγή προφορικού ή γραπτού λόγου και τον αναστοχασμό-αξιολόγηση. Φυσικά, η στοχοθεσία μπορεί να συμπληρωθεί, να εμπλουτιστεί ή να διαφοροποιηθεί ανάλογα με την επιλογή των κειμένων, το μαθητικό κοινό στο οποίο απευθύνεται και τη διδακτική μεθόδευση που θα επιλέξουν οι εκπαιδευτικοί.

2.2 Γένη λόγου – Κειμενικά είδη

Στα σχολικά εγχειρίδια της νεοελληνικής γλώσσας και των τριών τάξεων ανθολογούνται κείμενα που κινούνται και στα τρία γένη του λόγου (περιγραφή, αφήγηση, επιχειρηματολογία) και εντάσσονται σε ποικίλα κειμενικά είδη. Στόχος της διδασκαλίας πρέπει να είναι η προσπέλαση μεγάλης ποικιλίας κειμένων (προφορικών/γραπτών, μονοτροπικών/πολυτροπικών, συνεχών/ασυνεχών) και κειμενικών ειδών και η παραγωγή όσο το δυνατόν περισσότερων κειμένων και κειμενικών ειδών εκ μέρους των μαθητών/τριών μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας. Για την εμβάθυνση και τη συστηματική επεξεργασία των κειμένων (κατανόηση, ερμηνεία, κριτική) απαιτείται η αξιοποίηση στρατηγικών μάθησης και διδασκαλίας².

Τέλος, συνιστάται κατά τη διδασκαλία να επιλέγονται κείμενα της ίδιας θεματικής, που πραγματεύονται το θέμα από διαφορετικές οπτικές γωνίες, έτσι ώστε οι μαθητές/τριες να αναζητούν ομοιότητες και διαφορές και να παράγουν λόγο προφορικό και γραπτό. Άλλωστε, η σύγκριση κειμένων προϋποθέτει την κατανόηση, ερμηνεία και κριτική προσέγγιση κάθε κειμένου χωριστά, και με αυτή την έννοια αποτελεί μια σύνθετη γνωστική και γλωσσική δεξιότητα η οποία προκρίνεται για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος.

2.3 Δραστηριότητες κατανόησης γραπτού και προφορικού λόγου

Από μεθοδολογική άποψη, η κατανόηση και επεξεργασία των κειμένων πρέπει να οδηγεί σε δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου, όπως αυτές εξειδικεύονται στις Οδηγίες Διδασκαλίας ανά τάξη που ακολουθούν. Η παραγωγή λόγου εκ μέρους των μαθητών/τριών πρέπει να συνοδεύεται από διδακτικές ενέργειες εξοικείωσής τους με διαδικασίες αυτοαξιολόγησης και ετεροαξιολόγησης.

Α. Όσον αφορά την κατανόηση προφορικού και γραπτού λόγου οι μαθητές/τριες πρέπει να ασκούνται στις παρακάτω δεξιότητες μέσω της υποβολής κατάλληλων ερωτήσεων, όπως:

- Εντοπισμός πληροφορίας/πληροφοριών. Οι μαθητές/τριες καλούνται να εντοπίζουν συγκεκριμένες πληροφορίες, όπως πρόσωπα, χώρο, χρόνο, σκηνικό, κοινωνικό πλαίσιο, περιοριζόμενοι/ες αποκλειστικά στο κείμενο και στις πληροφορίες που περιέχονται σε αυτό.
- Κατανόηση του επικοινωνιακού πλαισίου. Οι μαθητές/τριες καλούνται να συσχετίζουν μεταξύ τους τα δεδομένα του κειμένου, ώστε α) να αναγνωρίζουν τα βασικά δομικά στοιχεία του, β) να διακρίνουν τις βασικές πληροφορίες από τις επουσιώδεις σε σχέση με τον πομπό, τον/τους δέκτη/ες και το βασικό μήνυμα του κειμένου και γ) να ορίζουν τον σκοπό για τον οποίο γράφτηκε το κείμενο καθώς και το κειμενικό είδος στο οποίο ανήκει.
- Ερμηνεία κειμένου. Οι μαθητές/τριες καλούνται α) να εμβαθύνουν στο κείμενο και να ερμηνεύουν τα δεδομένα με βάση το πλαίσιο τους, κοινωνικό, ιστορικό, πολιτισμικό, γεωγραφικό, β) να επισημαίνουν την οργάνωση των πληροφοριών μέσα σε αυτό και να κατανοούν τη μεταξύ τους συνοχή, και γ) να διακρίνουν από το κείμενο τις προθέσεις του συγγραφέα.
- Κριτική κατανόηση. Οι μαθητές/τριες καλούνται να εξετάζουν το κείμενο με κριτική διάθεση υπό το πρίσμα εξωκειμενικών παραμέτρων, όπως είναι οι προσωπικές γνώσεις και εμπειρίες τους, για να αξιολογούν ιδέες, πράξεις και χαρακτήρες, να εντοπίζουν αντιφάσεις, προκαταλήψεις και

² Αναλυτικά για τις στρατηγικές, βλ. Πρόγραμμα σπουδών για τη διδασκαλία της Ν.Ε. Γλώσσας στην υποχρεωτική εκπαίδευση, Οδηγός Εκπαιδευτικού, σσ. 11-15.

στερεότυπα και να συγκρίνουν τα δεδομένα του κειμένου με τα δεδομένα άλλων κειμένων. Μάλιστα, ως συνέπεια της επαφής τους με το κείμενο, καλούνται να εκφράζουν δικές τους σκέψεις, συναισθήματα, ερμηνείες και αξιολογικές κρίσεις.

Επισημαίνεται ότι οι τύποι των παραπάνω ερωτήσεων εμπλουτίζουν το σχολικό εγχειρίδιο, όπου οι ερωτήσεις που συνοδεύουν τα κείμενα δίνουν έμφαση κυρίως στον εντοπισμό πληροφοριών και στην κριτική κατανόηση.

Β. Όσον αφορά την παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου συνιστάται οι μαθητές/τριες να έχουν την ευκαιρία στη διάρκεια της χρονιάς να δοκιμαστούν στην αφήγηση, περιγραφή και επιχειρηματολογία μέσα από την γραπτή παραγωγή κειμενικών ειδών, κοινών για όλα τα τμήματα της ίδιας τάξης, όπως είναι τα εξής: επιστολή, ημερολόγιο, πληροφοριακά κείμενα, δημοσιογραφικά κείμενα. Σε κάθε περίπτωση, η παραγωγή γραπτού λόγου πρέπει να απορρέει από κείμενο που έχει δοθεί, να προϋποθέτει την κατανόησή του και να ζητά από τους/τις μαθητές/τριες να αναπτύξουν ένα θέμα σε σχέση με αυτό ή να αναπτύξουν προσωπικές απόψεις παίρνοντας αφορμή από το κείμενο. Στην εκφώνηση κάθε δραστηριότητας πρέπει οπωσδήποτε να ορίζεται το κειμενικό είδος, η περίσταση επικοινωνίας στην οποία εντάσσεται το παραγόμενο κείμενο, καθώς και η έκτασή του, η οποία ορίζεται κατά προσέγγιση. Τέλος, προτείνεται η παραγωγή γραπτού λόγου να γίνεται στο σχολείο και να συνοδεύεται από διαδικασίες ανατροφοδότησης, οι οποίες συμβάλλουν στη βελτίωση της δεξιότητας παραγωγής γραπτού λόγου και στην απόκτηση γλωσσικής επίγνωσης. Ο αριθμός των ελάχιστων κειμενικών ειδών, η συγγραφή των οποίων θα γίνει στην τάξη, κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, προσδιορίζεται στις «Οδηγίες ανά τάξη» που ακολουθούν.

Ενδεικτικές δραστηριότητες παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου

- Διεξαγωγή οργανωμένων συζητήσεων σε επίπεδο ομάδων και ολομέλειας
- Οργάνωση και διεξαγωγή διπτών λόγων. Διατύπωση και αιτιολόγηση επιχειρημάτων (Λόγος – Αντίλογος)
- Δημιουργία και παρουσίαση εργασιών με αξιοποίηση ψηφιακών εκπαιδευτικών εργαλείων
- Δραματοποιημένοι διάλογοι – Δραματοποιημένες περιστάσεις επικοινωνίας
- Προσχεδιασμένος προφορικός λόγος
- Προ-συγγραφικές δραστηριότητες (π.χ. διάγραμμα κειμένου)
- Περιληπτική απόδοση ευρύτερου κειμένου
- Έκφραση απόψεων, σκέψεων και συναισθημάτων, σύμφωνα με οδηγίες που δίνονται στους/στις μαθητές/τριες σχετικά με την περίσταση επικοινωνίας, τον σκοπό και τους αποδέκτες με βάση δοσμένα κείμενα
- Συγγραφή διαλόγου μεταξύ δύο ή τριών προσώπων με θέμα για τον οποίο δίνονται οδηγίες στους/στις μαθητές/τριες σχετικά με την περίσταση επικοινωνίας, τον σκοπό και τα εμπλεκόμενα πρόσωπα. Ο διάλογος μπορεί να αποτελεί και μέρος δοσμένης εικονογραφημένης ιστορίας (αξιοποίηση ΤΠΕ)
- Απόδοση σε συνεχή λόγο ιστορίας που αναπαριστάται σε σειρά εικόνων σε συνάφεια με κείμενο
- Σύνταξη επιστολής σε οικείο ή επίσημο ύφος, για την οποία δίνονται οδηγίες στους/στις μαθητές/τριες σχετικά με την περίσταση επικοινωνίας, τον σκοπό και τους αποδέκτες
- Σύνταξη άρθρου (εφημερίδας, περιοδικού και διαδικτύου) με συγκεκριμένο θέμα, σκοπό, αποδέκτες και πλαίσιο επικοινωνίας
- Σύνταξη κειμένου σε μορφή συνέντευξης, η οποία στοιχειοθετείται με βάση δοσμένο κείμενο και με συγκεκριμένο θέμα
- Σύνταξη ενημερωτικού φυλλαδίου, το οποίο αξιοποιεί στοιχεία συνεχών ή/και μη συνεχών κειμένων, με συγκεκριμένο θέμα, σκοπό και αποδέκτη
- Σύνταξη διαφημιστικού κειμένου για την προώθηση προϊόντος ή υπηρεσίας σε συνάφεια με αρχικό κείμενο με συγκεκριμένο πλαίσιο αναφοράς (αποδέκτες, μέσο επικοινωνίας κτλ.)

- Θεώρηση ενός γεγονότος ή μίας άποψης, η οποία αναφέρεται σε κάποιο κείμενο, από διαφορετική οπτική γωνία
- Σύνταξη ομιλίας με θέμα που σχετίζεται με το κείμενο που δόθηκε προς κατανόηση, για την οποία δίνονται οδηγίες στους/στις μαθητές/τριες σχετικά με την περίπτωση επικοινωνίας, τον σκοπό και τους αποδέκτες
- Σύνταξη ταξιδιωτικής εντύπωσης για έναν τόπο.

2.4 Διδασκαλία γραμματικών φαινομένων

Η γραμματική χρειάζεται να αντιμετωπίζεται κριτικά και λειτουργικά: οι κανόνες και οι ταξινομήσεις αξιολογούνται ως προς την ακρίβεια και την επάρκειά τους σε σχέση με την πραγματική χρήση της γλώσσας, οι μορφές συνδυάζονται με λειτουργίες και οι γραμματικές επιλογές αξιολογούνται ως μηχανισμοί κατασκευής ύφους, ως ενδείκτες των προθέσεων του/της συντάκτη/κτριας των κειμένων και ως φορείς κοινωνικών και ιδεολογικών μηνυμάτων.

Με βάση το παραπάνω πλαίσιο, για τη διδασκαλία της γραμματικής της νεοελληνικής γλώσσας απαιτείται:

- Διερεύνηση από τους/τις εκπαιδευτικούς στην αρχή της χρονιάς του βαθμού επικοινωνιακής ετοιμότητας των μαθητών/τριών σε συνάρτηση με το επίπεδο των γνώσεών τους για τη γλώσσα. Υπό την έννοια αυτή, γραμματικές δομές που έχουν ήδη κατακτηθεί, όπως η συμφωνία ουσιαστικού επιθέτου για ορισμένες κατηγορίες επιθέτων δεν χρειάζεται να διδαχθούν στους φυσικούς ομιλητές της ελληνικής γλώσσας, για λόγους οικονομίας. Αντίθετα, απαιτείται να δοθεί έμφαση σε γραμματικές δομές και κατηγορίες που είναι ανοίκειες, όπως είναι οι κατηγορίες λόγιων επιθέτων λ.χ. τα τριγενή και δικατάληκτα επίθετα και η συμφωνία τους με τα ουσιαστικά.
- Διδασκαλία των γραμματικοσυντακτικών φαινομένων ενταγμένων στο πλαίσιο των κειμένων και ανάδειξη του λειτουργικού τους χαρακτήρα. Υπό την έννοια αυτή οι μαθητές/τριες πρώτα κατανοούν τη λειτουργία των γραμματικοσυντακτικών δομών και κατηγοριών και στη συνέχεια οδηγούνται στην ταξινόμηση των φαινομένων με μεταγλωσσικούς όρους³.

2.5 Λεξιλόγιο

Η διδασκαλία του λεξιλογίου (αναζήτηση συνωνύμων – αντωνύμων) εντάσσεται σε πλαίσιο συμφραζομένων και δεν εξετάζεται ούτε αξιολογείται αυτόνομα και επανέρχεται σε όλα τα κείμενα που διδάσκονται στη διάρκεια του έτους. Με τον τρόπο αυτό, η διδασκαλία συνάδει με τις σύγχρονες αρχές της διδακτικής των γλωσσών και οδηγεί στην εξοικονόμηση χρόνου. Κάθε πρόσθετο υλικό που δίνεται πρέπει να διέπεται από την ίδια λογική.

3. Διδακτικό υλικό

Για τη διδασκαλία του μαθήματος χρησιμοποιούνται (στην έντυπη ή/και στην ηλεκτρονική μορφή τους) τα εγχειρίδια «Νεοελληνική Γλώσσα, Βιβλίο Μαθητή και Τετράδιο Εργασιών Α', Β' & Γ' τάξεων Γυμνασίου» καθώς και τα βιβλία αναφοράς «Γραμματική της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Α', Β', Γ' Γυμνασίου» και το «Ερμηνευτικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής, Α', Β', Γ' Γυμνασίου».

Ωστόσο, οι εκπαιδευτικοί έχουν τη δυνατότητα να εμπλουτίζουν το υλικό των σχολικών εγχειριδίων με κείμενα και δραστηριότητες που ανταποκρίνονται στις γνωστικές ανάγκες και στα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών, από έγκριτες πηγές, έντυπες ή/και ηλεκτρονικές. Για τη γλωσσική ενίσχυση δίγλωσσων μαθητών/τριών, που είναι πιθανόν να συμφοιτούν με φυσικούς ομιλητές και ομιλήτριες της ελληνικής

³ Για παράδειγμα, προηγείται η κατανόηση της λειτουργίας των δευτερευουσών προτάσεων και έπεται η ταξινόμησή τους σε είδη.

γλώσσας, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο «Οδηγός για τη Δεύτερη Γλώσσα» των ΠΣ που λειτουργούν συμπληρωματικά προς τα ισχύοντα (σσ. 147- 180).

Θα πρέπει να τονιστεί ότι η αξιοποίηση των βιβλίων αναφοράς (Γραμματικής, Λεξικού) αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Για τον λόγο αυτό, συνιστάται η σαφής διδασκαλία του τρόπου χρήσης τους και η συνεχής αξιοποίησή τους καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, χωρίς να χρειάζεται να αφιερωθεί ιδιαίτερος χρόνος για τη χρήση λεξικών, όπως παρουσιάζεται σε συγκεκριμένες διδακτικές ενότητες των σχολικών βιβλίων. Επισημαίνεται ότι συμπληρωματικά με τη Γραμματική για την Α', Β' και Γ' Γυμνασίου των Σ. Χατζησαββίδη – Α. Χατζησαββίδου, μπορεί να αξιοποιηθεί, ειδικά για την Α' Γυμνασίου, και η Γραμματική της Ε' και ΣΤ' Δημοτικού της Ε. Φιλιππάκη – Warburton (http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2009/Grammatiki_E-ST-Dimotikou_html-apli/). Για λεξικά, μπορεί να αξιοποιηθεί – εκτός των έντυπων - και το Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html του Μανόλη Τριανταφυλλίδη της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα.

Ενδεικτικοί ψηφιακοί πόροι για διδακτική αξιοποίηση

- Πρωτεύας: Εκπαιδευτικά σενάρια για τα γλωσσικά μαθήματα. <http://proteas.greek-language.gr/>
- Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα. <http://www.greek-language.gr/greekLang/index.html>
- Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα και τη Γλωσσική Εκπαίδευση. <http://www.greek-language.gr/digitalResources/index.html>
- ΦΩΤΟΔΕΝΤΡΟ. Εθνικός συσσωρευτής εκπαιδευτικού περιεχομένου. <http://photodentro.edu.gr/aggregator/>
- Πλατφόρμα «Αίσωπος» - Ψηφιακά Διδακτικά Σενάρια. <http://aesop.iep.edu.gr/>
- Συνήγορος του παιδιού <https://www.synigoros.gr/paidi/>
- Εθνική Πινακοθήκη <http://www.nationalgallery.gr>
- Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση. <http://www.theatroedu.gr/>
- Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Διάσωσης Σχολικού Υλικού. <http://www.ekedisy.gr/>
- Αρχαίο Θέατρο στον κύκλο του χρόνου. <http://ancienttheater.culture.gr/el/>
- European School Radio-Το πρώτο μαθητικό ραδιόφωνο. <http://europeanschoolradio.eu/>
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου <http://www.pi.ac.cy/pi/index.php?lang=el>

Συνοπτικά το γλωσσικό μάθημα

<u>Ως προς το περιεχόμενο</u>	Είναι στοχοκεντρικό και όχι υλοκεντρικό, γεγονός που δίνει στον/στην εκπαιδευτικό ευελιξία στην οργάνωση της διδασκαλίας και την επιλογή κειμένων (πηγές ποικίλες, έντυπες, ψηφιακές, κ.ά.). Δεν απαιτεί γραμμική διδασκαλία του σχολικού εγχειριδίου, αλλά μπορεί να ακολουθηθεί αναδιάταξη των εννοιών. Έχει κειμενοκεντρικό χαρακτήρα.
<u>Ως προς τη διδασκαλία της γραμματικής</u>	Εστιάζει κυρίως στην κατανόηση της λειτουργίας των γραμματικοσυντακτικών δομών.
<u>Ως προς το λεξιλόγιο</u>	Η διδασκαλία είναι κειμενοκεντρική, το λεξιλόγιο δεν διδάσκεται και δεν αξιολογείται αυτόνομα.
<u>Ως προς τις δεξιότητες</u>	Εστιάζει στην ανάπτυξη και των τεσσάρων γλωσσικών μακροδεξιοτήτων (κατανόηση και παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου).

Ακολουθούν περαιτέρω Οδηγίες διδασκαλίας ανά τάξη και Παράρτημα με συγκεκριμένο διδακτικό παράδειγμα εφαρμογής και πρόσθετες πληροφορίες.

Α΄ ΤΑΞΗ ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Για τη διδασκαλία του μαθήματος χρησιμοποιούνται:

- Νεοελληνική Γλώσσα Α΄ Γυμνασίου (Ενότητα 1-7) Βιβλίο Μαθητή.
- Τετράδιο Εργασιών Α΄ Γυμνασίου (Ενότητα 1-7).
- Κείμενα από έγκριτες πηγές, έντυπες ή/και ηλεκτρονικές, καθώς και κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό για την ανάπτυξη γνωστικών και γλωσσικών δεξιοτήτων εκ μέρους των μαθητών/τριών (βλ. ενδεικτικοί διαδικτυακοί πόροι για διδακτική αξιοποίηση).
- Γραμματική της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου των Σ. Χατζησαββίδη – Α. Χατζησαββίδου.
- Ερμηνευτικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής, Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου των Μ. Γαβριηλίδου, Π. Λαμπροπούλου, Κ. Αγγελάκου.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Στην Α΄ τάξη ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ. εμπλουτίζεται η στοχοθεσία του γλωσσικού μαθήματος και με παιδαγωγικούς, κοινωνικούς και συναισθηματικούς στόχους. Έτσι, στο γλωσσικό μάθημα ενσωματώνονται αρχές της βιωματικής μάθησης και για τον λόγο αυτό στη γλωσσική διδασκαλία μεθοδεύεται η εργασία των πρώτων/αρχικών διδακτικών ωρών στη λογική ενός project. Ενδεικτικό θέμα του project: *«Γνωρίζομαι με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριάς μου, μιλώ για τις αγαπημένες μου δραστηριότητες»*, που επιλέγεται ως οικείο, προσιτό, ευχάριστο, σχετικό με τις εμπειρίες των μαθητών/τριών και κατάλληλο για παραγωγή λόγου από όλους ανεξαρτήτως του πολιτισμικού τους κεφαλαίου.

Η διαφοροποίηση της διδακτικής μεθοδολογίας ενδεχομένως να δίνει στον/στη μαθητή/τρια την εντύπωση συμμετοχής σε δραστηριότητες που εντάσσονται σε ένα όχι και τόσο αυστηρό διδακτικό πλαίσιο, όμως αυτές υπηρετούν, με απόλυτη συνέπεια γλωσσικούς και κοινωνικούς στόχους. Η εργασία σε project πάνω σε ένα οικείο και επίκαιρο θέμα α) διασφαλίζει ότι το σύνολο των μαθητών/τριών παρακολουθούν και συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία, β) δημιουργεί ευχάριστο κλίμα στην τάξη, γ) είναι ευέλικτη και προσαρμόζεται στις ανάγκες τους και δ) βοηθά στην ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων. Τα τέσσερα αυτά σημεία προτείνονται στον/στην εκπαιδευτικό ως μέσα πρόληψης και αντιμετώπισης των δυσκολιών προσαρμογής που αντιμετωπίζουν οι μαθητές/τριες και ως ένας τρόπος, πιο συστηματικός και αποτελεσματικός, για την ένταξή τους στο νέο μαθησιακό περιβάλλον.

Εντέλει, η στοχοθεσία του γλωσσικού μαθήματος, για τις εισαγωγικές ενότητες διευρύνεται για να συμπεριλάβει και τη δημιουργία προϋποθέσεων για:

- Γνωριμία, κοινωνικοποίηση και ομαδική εργασία στη σχολική τάξη.
- Έκφραση των εμπειριών και συναισθημάτων των μαθητών/τριών.

Το περιεχόμενο του σχολικού εγχειριδίου της Α΄ Γυμνασίου προτείνεται να διδαχθεί, όχι με γραμμικό τρόπο, αλλά με αναδιάταξη ορισμένων ενοτήτων και ενσωμάτωση δεξιοτήτων και γραμματικοσυντακτικών φαινομένων καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, επιλογές οι οποίες υπαγορεύονται από τα εξής:

- την αναγκαιότητα για απαλλαγή από τη συσσώρευση της διδακτέας ύλης και την αξιοποίηση του διδακτικού χρόνου για περισσότερες δραστηριότητες των μαθητών/τριών στο σχολείο,
- την αναγκαιότητα ενίσχυσης της επικοινωνιακής, γλωσσικής και κριτικής ικανότητάς τους, μέσω της εμβάθυνσης στους προβλεπόμενους για τη διδασκαλία τύπους κειμένων, αλλά και την κατανόηση και παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΗΣ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.

Με βάση τις σύγχρονες γλωσσοπαιδαγωγικές απόψεις, η διδασκαλία του περιεχομένου του γλωσσικού μαθήματος με στοχοκεντρική οπτική και με μη γραμμικό τρόπο (βλ. εισαγωγικό κείμενο) απαλλάσσει τον/την εκπαιδευτικό από την παρακολούθηση μιας, συνήθως, ογκώδους διδακτικής ύλης και μετατρέπει το διδακτικό υλικό σε εργαλείο επίτευξης συγκεκριμένων μαθησιακών στόχων.

Τα γραπτά κείμενα που παράγονται από τους/τις μαθητές/τριες στη σχολική τάξη συνιστάται να είναι 4-5 κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους, να είναι ενταγμένα σε επικοινωνιακό πλαίσιο, να ορίζεται η έκτασή τους (αριθμός λέξεων) και να γίνεται συστηματική διόρθωσή τους στην τάξη. Οι εργασίες που δίνονται για το σπίτι χρειάζεται να είναι συχνές και να βασίζονται στα θέματα και τις δραστηριότητες που προηγήθηκαν.

1η ΕΝΟΤΗΤΑ – 2η ΕΝΟΤΗΤΑ

Οι πρώτες μέρες σε ένα νέο σχολείο/ Επικοινωνία στο σχολείο

Οι ενότητες αυτές συνδιδάσκονται (μπορεί να αξιοποιηθεί και η 6η Ενότητα). Αξιοποιούνται, λοιπόν, και συνδιδάσκονται οι θεματικές της 1ης (Οι πρώτες μέρες σε ένα νέο σχολείο), της 2ης (Επικοινωνία στο σχολείο) και ενδεχομένως και της 6ης Ενότητας (Δημιουργικές δραστηριότητες στη ζωή μου). Οι παραπάνω θεματικές με τις οποίες ξεκινά η γλωσσική διδασκαλία προσφέρονται και ως αφορμή για κατανόηση και παραγωγή προφορικών και γραπτών κειμένων. Η συνδιδασκαλία των θεματικών γίνεται σε μορφή project, ενώ προβλέπεται χρόνος για γραφή κειμένων στη σχολική τάξη και παρουσίαση εργασιών των μαθητών/τριών.

Για την εξοικείωση των μαθητών/τριών με τα χαρακτηριστικά των περιγραφικών, αφηγηματικών και επιχειρηματολογικών κειμένων, τα δομικά στοιχεία της παραγράφου, καθώς και για τη διδασκαλία των γραμματικοσυντακτικών φαινομένων που εμφανίζονται στις Ενότητες 1 και 2, μπορούν να αξιοποιηθούν τα κείμενα των οποίων γίνεται επεξεργασία κατά τη διάρκεια του project, καθώς και τα παραγόμενα προφορικά και γραπτά κείμενα των μαθητών/τριών, χωρίς εστίαση στη μεταγλώσσα.

Επίσης, τα γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα των ενοτήτων που συνδιδάσκονται μπορούν να ενσωματωθούν στη διδασκαλία και των άλλων ενοτήτων με τον τρόπο που περιγράφεται στο εισαγωγικό κείμενο.

3η ΕΝΟΤΗΤΑ

Ταξίδι στον κόσμο της φύσης

Η ενότητα αυτή λόγω της σπουδαιότητάς της δε διδάσκεται αυτόνομα, αλλά ενσωματώνεται στη διδασκαλία όλων των ενοτήτων. Εντοπίζονται αρχικά τα τυπικά δομικά χαρακτηριστικά της περιγραφής, αφήγησης και επιχειρηματολογίας, με κειμενοκεντρικό τρόπο με οποιοδήποτε κείμενο ενδείκνυται (π.χ. αφηγήσεις από τους/τις μαθητές/τριες των εισαγωγικών ενοτήτων), όπου η διδασκαλία επανέρχεται σπειροειδώς και ενισχύεται από την κατανόηση και παραγωγή αντίστοιχων κειμένων σε όλες τις διδακτικές ενότητες που ακολουθούν (βλ. Παράρτημα).

4η ΕΝΟΤΗΤΑ

Φροντίζω για τη διατροφή και την υγεία μου

Επισημαίνεται για την ενότητα αυτή ότι ορισμένες γραμματικές δομές που έχουν ήδη κατακτηθεί – όπως για παράδειγμα η συμφωνία ουσιαστικού επιθέτου για ορισμένες κατηγορίες επιθέτων – δε χρειάζεται να διδαχθούν εκ νέου στους φυσικούς ομιλητές της ελληνικής γλώσσας, για λόγους εξοικονόμησης διδακτικού χρόνου. Αντίθετα, απαιτείται να δοθεί έμφαση σε γραμματικές δομές και κατηγορίες που είναι ανοίκειες ή παρουσιάζουν δυσκολία στην κατάκτηση και τη χρήση τους, όπως είναι οι κατηγορίες λόγιων επιθέτων και η συμφωνία τους με τα ουσιαστικά.

5η ΕΝΟΤΗΤΑ

Γνωρίζω το μαγικό κόσμο του θεάτρου και του κινηματογράφου

Μπορεί να συνεξετασθεί με την 7η Ενότητα (Ο κόσμος μέσα από την οθόνη – εικόνα), υπό τον τίτλο «Τέχνη». **Επισημαίνεται για την ενότητα αυτή ότι ορισμένες γραμματικές δομές που έχουν ήδη κατακτηθεί, όπως για παράδειγμα το πρόσωπο και ο αριθμός του ρήματος στην 5^η Ενότητα και το Οριστικό και Αόριστο άρθρο στην 7^η Ενότητα, προτείνεται να διδαχθούν προαιρετικά για λόγους εξοικονόμησης διδακτικού χρόνου.**

6η ΕΝΟΤΗΤΑ

Δημιουργικές δραστηριότητες στη ζωή μου

Η ενότητα αυτή μπορεί να συνδυαστεί με τη διδασκαλία της 1ης και 2ης ενότητας

Ενδεικτικοί ψηφιακοί πόροι για διδακτική αξιοποίηση

- Το διαδραστικό Βιβλίο Μαθητή <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-A112/346/2302,8787/>
- Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού για Διαδρομές στην Αρχαία Ολυμπία και πολυμεσικές αναπαραστάσεις www.ime.gr
- Ολυμπιακοί Αγώνες: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού <http://odysseus.culture.gr/a/1/11/ga114.html>
- Σχολικά έντυπα – Συνήγορος του παιδιού <https://www.synigoros.gr/paidi/resources.html>
- http://www.greenpeace.org/greece/el/multimedia/video_page
- Βίντεο/ σποτ «Γιατροί χωρίς σύνορα»: <http://www.youtube.com/watch?v=9-cciMOKPoI>
- Διδακτικό παράδειγμα για την 6η Ενότητα <http://blogs.sch.gr/3gympoli/files/2016/08/Deigmatikh-Didaskaleia.pdf>

Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί, προκειμένου να αξιοποιήσουν τις προτεινόμενες **ιστοσελίδες** από το διδακτικό υλικό, να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς τους, διότι ενδέχεται λόγω του δυναμικού τους χαρακτήρα ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

Β' ΤΑΞΗ ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Για τη διδασκαλία του μαθήματος χρησιμοποιούνται:

- Νεοελληνική Γλώσσα Α' Γυμνασίου (Ενότητα 8-10) και Β' Γυμνασίου (Ενότητες 1- 6), Βιβλίο Μαθητή.
- Τετράδιο Εργασιών Α' (Ενότητες 8-10) και Β' Γυμνασίου (Ενότητες 1- 6).
- Κείμενα από έγκριτες πηγές, έντυπες ή / και ηλεκτρονικές, καθώς και κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό για την ανάπτυξη γνωστικών και γλωσσικών δεξιοτήτων εκ μέρους των μαθητών/τριών (βλ. ενδεικτικοί διαδικτυακοί πόροι για διδακτική αξιοποίηση).
- Γραμματική της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Α', Β', Γ' Γυμνασίου των Σ. Χατζησαββίδη – Α. Χατζησαββίδου.
- Ερμηνευτικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής, Α', Β', Γ' Γυμνασίου των Μ. Γαβριηλίδου, Π. Λαμπροπούλου, Κ. Αγγελάκου.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Για την περιγραφή και τη στοχοθεσία του μαθήματος οι εκπαιδευτικοί μπορούν να συμβουλευτούν την περιγραφή, τη στοχοθεσία και τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα των «Συμπληρωματικών προς τα ισχύοντα Προγράμματα Σπουδών» στο <http://ebooks.edu.gr/new/ps.php>.

Στο πλαίσιο αυτό, η διδασκαλία του μαθήματος θεωρείται όχι ως άθροισμα ενοτήτων αλλά ως ένα σύνολο στόχων για την ενίσχυση της γλωσσικής και επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών/τριών, μέσω της ανάπτυξης και των τεσσάρων γλωσσικών μακροδεξιοτήτων (ανάγνωση και κατανόηση προφορικού και γραπτού λόγου) καθώς και την ανάπτυξη της κριτικής τους σκέψης. Υπό αυτό το πρίσμα είναι στη διακριτική ευχέρεια των εκπαιδευτικών, σε συνεργασία μεταξύ τους, να ακολουθήσουν οποιαδήποτε διαδρομή στην επιλογή των διδακτικών ενοτήτων του σχολικού βιβλίου με στόχο οι μαθητές/τριες στη Β' Γυμνασίου να είναι σε θέση μεταξύ άλλων:

- να αναγνωρίζουν τη δομή μιας παραγράφου, τις τεχνικές ανάπτυξής της και τις συνδετικές λέξεις που συνέχουν εκτενέστερα κείμενα,
- να διακρίνουν τη βασική από τις δευτερεύουσες πληροφορίες σε ένα κείμενο,
- να εντοπίζουν τις λέξεις-κλειδιά και να αποδίδουν με τίτλο το θέμα του κειμένου,
- να απεικονίζουν διαγραμματικά τη δομή ποικίλων κειμένων,
- να προχωρούν στη διαδικασία της περίληψης ενός κειμένου με τη χρήση πλαγιότιτλων στις παραγράφους,
- να συσχετίζουν τα δομικά συστατικά του κειμένου με το κειμενικό είδος και τις περιστάσεις επικοινωνίας,
- να αξιολογούν την αποτελεσματικότητα των γραμματικοσυντακτικών και λεξιλογικών επιλογών τους στη διαμόρφωση του κατάλληλου επικοινωνιακά ύφους,

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΣΤΗ Β' ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.

Στην Β' τάξη περιλαμβάνονται εννέα (9) Ενότητες. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να ακολουθήσουν οποιαδήποτε διδακτική διαδρομή στην επιλογή των διδακτικών ενοτήτων με κριτήριο το θέμα και υποχρεούνται να ασχοληθούν με τουλάχιστον επτά (07) διδακτικές ενότητες διαφορετικής θεματολογίας, μοιράζοντας τον διδακτικό χρόνο κατάλληλα. Υποχρεούνται να διδάξουν όλα τα γραμματικοσυντακτικά.

Α) στην 1η Ενότητα του βιβλίου της Β' Γυμνασίου Β1. (το υποκείμενο στα απρόσωπα ρήματα και εκφράσεις) να δοθούν παραδείγματα σχηματισμού απρόσωπων ρημάτων και εκφράσεων, Β) στην 4η Ενότητα Β1 (οι διαθέσεις του ρήματος) να δοθούν παραδείγματα μετατροπής της ενεργητικής σύνταξης σε παθητική. Για τη διδασκαλία των γραμματικοσυντακτικών φαινομένων οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αξιοποιούν από το βιβλίο Γραμματική της Νέας Ελληνικής Γλώσσας (Α', Β', Γ' Γυμνασίου) των Χατζησαββίδη & Χατζησαββίδου το κεφάλαιο της Σύνταξης (Βλ. 3. Το ρήμα και η Ρηματική φράση: σ. 123-134⁴ και 4. Τα επιρρηματικά: σ. 135-144⁵).

⁴ Ιδιαίτερη έμφαση μπορεί να δοθεί: α) στην Ενεργητική και Παθητική διάθεση (σ. 124), β) στη σημασία του Ενεστώτα (σ. 125) και του Αορίστου (σ. 125-126) στην Οριστική, γ) στις Εγκλίσεις και τροπικότητες (σ. 126-129), δ) στη συμφωνία προσώπου και αριθμού και στα απρόσωπα ρήματα (σ. 130), ε) στη ρηματική φράση και τα στοιχεία της (σ. 131), στ) Παρατηρώ και καταλαβαίνω (σ. 132-134).

⁵ Ιδιαίτερη έμφαση μπορεί να δοθεί: α) στη διάκριση ανάμεσα στα επιρρήματα (άκλιτες λέξεις) και στα επιρρηματικά (ή επιρρηματικοί προσδιορισμοί) (σ. 135), β) στα επιρρήματα και να συμπληρωθεί η διδασκαλία με αναφορά στο κεφάλαιο της Μορφολογίας (7. Επιρρήματα, 7.1 και 7.2, σ. 100-102), γ) στη λειτουργία των επιρρηματικών ως κειμενικών δεικτών που συνδέουν σημασιολογικά μέσα στο κείμενο ανεξάρτητες προτάσεις και περιόδους, (σ. 135), δ) στις μορφές (4.2), (σ. 136), ε) από τις σημασίες (4.3) στον τόπο, χρόνο, τρόπο, αιτία, σκοπό, αποτέλεσμα, (σ. 136-137), στ) από τις ειδικότερες σημασίες των προθέσεων (σ. 138-143) σε όσες περιπτώσεις κοινών και λόγιων προθέσεων διαπιστώνεται δυσκολία στη χρήση τους από τους μαθητές στην κατανόηση και παραγωγή λόγου, και ζ) στο «Παρατηρώ και καταλαβαίνω» (σ. 143-144).

Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να λάβουν υπόψη τους ότι τα γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα διδάσκονται ενταγμένα στο πλαίσιο των κειμένων και έχουν λειτουργικό χαρακτήρα στην κατανόηση του κειμένου (βλ. σενάρια Βεκρή, Η οικογένεια με τη γλώσσα των κόμικς (<http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1151> και Μποτέλη, Εγκλίσεις και τροπικότητες, στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=312> και ενδεικτικά παραδείγματα δραστηριοτήτων που αξιοποιούν με τρόπο λειτουργικό τα γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα στην κατανόηση του κειμένου στα σχολικά βιβλία Τετράδιο Εργασιών: 2. Α. 2, σ. 18, Τετράδιο Εργασιών: 2. Α. 1., σ. 18, Βιβλίο Μαθητή: 4. Γ. Ακούω και μιλώ, 2. και 4., σ. 69).

Προαιρετικά -ως γνώση φυσικού ομιλητή ή κατακτημένη ήδη από την προηγούμενη βαθμίδα εκπαίδευσης- και κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού προτείνεται να διδαχθούν:

- από την 5^η Ενότητα το Β
- από την 6^η Ενότητα το Β

Δ. Λεξιλόγιο

Όσον αφορά ζητήματα σημασιολογίας και λεξιλογίου στη Β' Γυμνασίου η έμφαση δίνεται στον τρόπο σχηματισμού των λέξεων με σύνθεση (βλ. Γραμματική της Νέας Ελληνικής Γλώσσας (Α', Β', Γ' Γυμνασίου), Τέταρτο Κεφάλαιο. Σημασιολογία-Λεξιλόγιο⁶). Βασικό ζητούμενο σε αυτήν την τάξη είναι οι μαθητές/τριες να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν α) τη διάκριση ανάμεσα στην παραγωγή και σύνθεση⁷ και β) τις ετυμολογικά συγγενείς λέξεις που σχηματίζονται είτε με παραγωγή είτε με σύνθεση. Ως πυξίδα για την οργάνωση της διδασκαλίας μπορεί να λειτουργήσει η δραστηριότητα στην 6^η Ενότητα, Γ (ετυμολογικές οικογένειες λέξεων), Διαθάζω και Γράφω, σ. 95.

Ο/Η εκπαιδευτικός, επίσης, πρέπει να έχει υπόψη του ότι η διδασκαλία του λεξιλογίου (αναζήτηση συνωνύμων – αντωνύμων, ετυμολογικά συγγενών λέξεων) νοείται μόνο εντός του πλαισίου συμφραζομένων των κειμένων και δεν εξετάζεται αυτόνομα.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

- Ελευθέριος Βεκρής, Η οικογένεια με τη γλώσσα των κόμικς στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1151>
- Στεφανία Μποτέλη, Εγκλίσεις και τροπικότητες στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=312>
- Στεφανία Μποτέλη, Παραγωγή και σύνθεση στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=357>
- Θεοδώρα Τριαντοπούλου, Λεξικά Ορολογίας στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=375>
- Θεοδώρα Τριαντοπούλου, Μια διαφορετική εφημερίδα στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1140>

Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί, προκειμένου να αξιοποιήσουν τις προτεινόμενες ιστοσελίδες από το διδακτικό υλικό, να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς τους, διότι ενδέχεται λόγω του δυναμικού τους χαρακτήρα ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

⁶ 2.2 Ο σχηματισμός των λέξεων (σ. 158). Ιδιαίτερη έμφαση μπορεί να δοθεί στη διάκριση ανάμεσα στις παράγωγες και σύνθετες λέξεις. 2.2.β. Σύνθετες λέξεις (σ. 160). Μπορεί να δοθεί έμφαση στους δύο τρόπους σχηματισμού των σύνθετων λέξεων, χωρίς περισσότερες λεπτομέρειες. Από την ενότητα «Σύνθεση με αχώριστα μόρια» μπορεί να γίνει επιλογή με βάση τις διαγνωσμένες γλωσσικές ανάγκες. Παρατηρώ και καταλαβαίνω (σσ. 164-166).

⁷ Ενδεικτικό παράδειγμα είναι το σενάριο της Στεφανίας Μποτέλη, Παραγωγή και σύνθεση (<http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=357>).

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Για τη διδασκαλία του μαθήματος χρησιμοποιούνται:

- Νεοελληνική Γλώσσα Β΄ Γυμνασίου (7-9), Γ΄ Γυμνασίου (1-4), Βιβλίο Μαθητή.
- Τετράδιο Εργασιών Β΄ Γυμνασίου (7-9), Γ΄ Γυμνασίου (1-4).
- Κείμενα από έγκριτες πηγές, έντυπες ή / και ηλεκτρονικές, καθώς και κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό για την ανάπτυξη γνωστικών και γλωσσικών δεξιοτήτων εκ μέρους των μαθητών/τριών (βλ. ενδεικτικοί διαδικτυακοί πόροι για διδακτική αξιοποίηση).
- Γραμματική της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου των Σ. Χατζησαββίδη – Α. Χατζησαββίδου.
- Ερμηνευτικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής, Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου των Μ. Γαβριηλίδου, Π. Λαμπροπούλου, Κ. Αγγελάκου.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Στη Γ΄ τάξη ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ. οι μαθητές/τριες καλούνται να χρησιμοποιήσουν τον προφορικό και γραπτό λόγο με τρόπο αποτελεσματικό και τέτοιο που να ανταποκρίνεται στις σημερινές και στις μελλοντικές τους ανάγκες ως πολίτες. Για τον σκοπό αυτό καλούνται να επιτελέσουν και σε επίπεδο κατανόησης και σε επίπεδο παραγωγής λόγου πολύ πιο σύνθετες δραστηριότητες με τις οποίες θα κατακτήσουν έναν περισσότερο επεξεργασμένο λόγο, που χαρακτηρίζεται από επίσημο και «αντικειμενικό» ύφος.

Πιο συγκεκριμένα καλούνται:

- Να συντάξουν ερευνητικές εργασίες, να ερευνήσουν, να αναζητήσουν πληροφορίες και να κατανοήσουν το «τι λένε οι άλλοι» για τα υπό συζήτηση θέματα και στη συνέχεια, με βάση τη δική τους εμπειρία και τα δικά τους βιώματα, να συνειδητοποιήσουν τις δικές τους στάσεις και να αποφασίσουν τι θα αλλάξουν ή τι θα ενισχύσουν σε αυτές.
- Να κατανοήσουν κειμενικά είδη τα οποία αφορούν κυρίως κοινωνικές - επικοινωνιακές πρακτικές που ακολουθούνται στον δημόσιο χώρο της πολιτικής, της δημοσιογραφίας και της επιστήμης. Πολλά από τα κείμενα των ενοτήτων είναι γραμμένα από έγκυρους δημοσιογράφους, επιστήμονες και διανοητές, με πλούσιο λεξιλόγιο, μακροπερίοδο λόγο και ευρεία χρήση του υποτακτικού λόγου.
- Να εξοικειωθούν με την παρατακτική και υποτακτική σύνδεση προτάσεων και τα είδη των προτάσεων, προκειμένου κατανοούν και να παράγουν προφορικό και γραπτό λόγο, υφολογικά κατάλληλο για επικοινωνιακές περιστάσεις στον δημόσιο χώρο.
- Να εξοικειωθούν με την πολυσημία, την κυριολεξία και τη μεταφορά, τη μετωνυμία, τις συνώνυμες, αντίθετες, ομώνυμες, παρώνυμες, υπώνυμες λέξεις.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΣΤΗ Γ΄ ΤΑΞΗ ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.

Α. Θεματικές ενότητες

Στην Γ΄ τάξη περιλαμβάνονται επτά (7) Ενότητες. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να ακολουθήσουν οποιαδήποτε διδακτική διαδρομή στην επιλογή των διδακτικών ενοτήτων με κριτήριο το θέμα και υποχρεούνται να ασχοληθούν με τουλάχιστον έξι (06) διδακτικές ενότητες διαφορετικής θεματολογίας, μοιράζοντας τον διδακτικό χρόνο κατάλληλα. Υποχρεούνται να διδάξουν όλα τα γραμματικοσυντακτικά.

1) Στους επιρρηματικούς προσδιορισμούς (βλ. Βιβλίο Μαθητή 7η ενότητα, Β (τα είδη των επιρρηματικών προσδιορισμών) σ. 105). Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στο ζήτημα της παραγωγής των επιρρημάτων (βλ. Βιβλίο Μαθητή 7η ενότητα, Γ, μαθαίνω για τα παράγωγα επιρρήματα, σσ. 107-108).

2) Στην 8η Ενότητα, στο Β1 (οι μετοχές στην ενεργητική και παθητική φωνή) να διευκρινιστούν οι διαφορετικές σημασίες της μετοχής παθητικού ενεστώτα και της μετοχής παθητικού παρακειμένου (π.χ. αναπτυσσόμενος – αναπτυγμένος) και να δοθεί έμφαση στους τύπους μετοχής ενεργητικού ενεστώτα σε -οντας/-ώντας και μεσοπαθητικού παρακειμένου σε -μένος.

Δ' ΤΑΞΗ ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Για τη διδασκαλία του μαθήματος χρησιμοποιούνται:

- Νεοελληνική Γλώσσα Γ' Γυμνασίου (5-8), Βιβλίο Μαθητή.
- Τετράδιο Εργασιών, Γ' Γυμνασίου (5-8).
- Κείμενα από έγκριτες πηγές, έντυπες ή / και ηλεκτρονικές, καθώς και κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό για την ανάπτυξη γνωστικών και γλωσσικών δεξιοτήτων εκ μέρους των μαθητών/τριών (βλ. ενδεικτικοί διαδικτυακοί πόροι για διδακτική αξιοποίηση).
- Γραμματική της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Α', Β', Γ' Γυμνασίου των Σ. Χατζησαββίδη – Α. Χατζησαββίδου.
- Ερμηνευτικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής, Α', Β', Γ' Γυμνασίου των Μ. Γαβριηλίδου, Π. Λαμπροπούλου, Κ. Αγγελάκου.

Α. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΣΤΗ Δ' ΤΑΞΗ ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.

Στην Δ' τάξη περιλαμβάνονται τέσσερις (4) Ενότητες και διδάσκονται όλες.

1) Γένη λόγου – Κειμενικά είδη

Ο «εκφραστικός λόγος» των κειμένων της Α' ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ. της Β' ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ. και εν μέρει της Γ' στον οποίο βαρύνουσα θέση έχει η υποκειμενικότητα του πομπού (προσωπικές επιστολές, ημερολόγια, έκφραση προσωπικών σκέψεων κ.λπ.) δίνει κυρίως στη Γ' και Δ' τη θέση του στην «αντικειμενικότητα», με κείμενα πειθούς (επιχειρηματολογία) και πληροφοριακά κείμενα (περιγραφές, εξιστορήσεις, επεξηγηματικά, ερμηνευτικά, πραγματολογικά κείμενα), στα οποία χρησιμοποιείται ευρέως το γ' πρόσωπο και η απρόσωπη σύνταξη.

Τα κειμενικά είδη που προσφέρονται κατά γένη λόγου στο υπάρχον υλικό στον γραπτό και προφορικό λόγο είναι τα εξής:

Περιγραφικά	Αφηγηματικά	Επιχειρηματολογικά
Ταξιδιωτικός οδηγός	Ιστορικές – ρεαλιστικές αφηγήσεις (μη λογοτεχνικές)	Επίσημες επιστολές προς δημόσιους οργανισμούς και κοινωνικούς φορείς.
Περιγραφή στον διαφημιστικό λόγο	Ειδησεογραφικές ανταποκρίσεις	Γελοιογραφία
Περιγραφή κοινωνικού φαινομένου	Δραματοποιημένη αφήγηση	Δημοσιογραφικά κείμενα (Άρθρο, χρονογράφημα, γελοιογραφίες)
Περιγραφή κοινόχρηστων χώρων/δρόμων		Αφίσα – Σλόγκαν – Συνθηματικός λόγος
Περιγραφή προσώπου		Διάλογος – Αυθόρμητος λόγος

Περιγραφή με δημιουργικές συνθέσεις (κολλάζ) – Αφίσες		Προσχεδιασμένος προτρεπτικός λόγος (ομιλία, εισήγηση)
Περιγραφή με πολυτροπικά – πολυμεσικά κείμενα		Επιχείρημα στον διαφημιστικό λόγο

Στο κειμενικό ρεπερτόριο της Δ' περιλαμβάνονται, επίσης, κείμενα που ανήκουν στον αναφορικό λόγο και αφορούν ορισμούς εννοιών, παρουσίαση ερευνητικών δεδομένων, ερμηνεία κοινωνικών φαινομένων, άρθρα ερμηνευτικής δημοσιογραφίας, τα οποία δεν μπορούν να ενταχθούν σε μια μόνο από τις παραπάνω κατηγορίες.

Γ1. Δραστηριότητες κατανόησης γραπτού και προφορικού λόγου

Για τις δεξιότητες κατανόησης γραπτού και προφορικού λόγου και τις σχετικές δραστηριότητες ισχύουν όσα αναφέρονται στο εισαγωγικό σημείωμα του γενικού μέρους. Τονίζεται και εδώ η ανάγκη να εμπλουτιστούν οι δραστηριότητες κατανόησης γραπτού και προφορικού λόγου προς την κατεύθυνση της κατανόησης του επικοινωνιακού πλαισίου, δηλαδή στην αναγνώριση του κειμενικού είδους και των επικοινωνιακών συνθηκών των κειμένων (πομπός, μήνυμα, δέκτης κ.ά.) και στην αναγνώριση της λειτουργίας των γραμματικοσυντακτικών δομών στη συγκρότηση του νοήματος των κειμένων.

Γ2. Δραστηριότητες παραγωγής γραπτού και προφορικού λόγου

Όσον αφορά την παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου συνιστάται οι μαθητές/τριες να έχουν την ευκαιρία στη διάρκεια της χρονιάς να δοκιμαστούν στην αφήγηση, περιγραφή και επιχειρηματολογία μέσα από ένα ευρύ ρεπερτόριο δραστηριοτήτων παραγωγής γραπτού και προφορικού λόγου, όπως περιγράφεται στο εισαγωγικό σημείωμα του γενικού μέρους.

Τα γραπτά κείμενα που παράγονται από τους/τις μαθητές/τριες στο σχολείο συνιστάται να είναι πέντε (05) κατά τη διάρκεια του έτους, να είναι ενταγμένα σε επικοινωνιακό πλαίσιο και να ορίζεται η έκταση τους (αριθμός λέξεων) και να ανήκουν σε αντίστοιχο αριθμό διαφορετικών κειμενικών ειδών. Οι εργασίες τους στο σπίτι χρειάζεται να είναι συχνές και να βασίζονται στα θέματα και τις δραστηριότητες που προηγήθηκαν. Μετά τη συγγραφή είναι απαραίτητο να αφιερώνεται ικανός διδακτικός χρόνος για ανατροφοδότησή τους.

Δ. Αξιοποίηση γραμματικών φαινομένων

Οι μαθητές/τριες, προκειμένου να έχουν τη δυνατότητα να ανταποκρίνονται ως ομιλητές/τριες και συγγραφείς σε κυρίαρχες πρακτικές λόγου, πρέπει να ενθαρρυνθούν στη χρήση του υποτακτικού λόγου (χρήση ονοματικών, επιρρηματικών και αναφορικών προτάσεων – στη χρήση των τελευταίων δυσκολεύονται ιδιαίτερα). Η διδακτική προσέγγιση των παραπάνω φαινομένων προτείνεται να συνδυαστεί με τη διδασκαλία των σημείων στίξης, που έχουν ιδιαίτερη σημασία στην άρθρωση επαυξημένου λόγου.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Από τον «Πρωτέα, εκπαιδευτικά σενάρια»:

- Ζαρκογιάννη Εύα, «Η Ελλάδα μέσα από λέξεις και εικόνες», στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=303>.
- Καπετανής Μιχάλης, «Ενεργοί μαθητές», στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=356>
- Μητσώνη Φωτεινή, «Greeklish: Ποια είναι η γνώμη σας;», στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1833>.
- Μητσώνη Φωτεινή «Παράξενες Ιστορίες», στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=306>

- Τριαντοπούλου Θεοδώρα «Η διάσωση της Ευρώπης», στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1156>
- Φουντούκη Αιμιλία «Χαμογελώντας με τον Μποστ (πολυσημία, ομόηχα, παρώνυμα)», στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1456>

Τα σημειωμένα με έντονη γραφή προτείνεται να διδαχθούν σε προαιρετική βάση. Η εξαίρεση κάποιων στοιχείων από τη διδακτέα ύλη, καθώς και η προαιρετική διδασκαλία κάποιων άλλων, επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να αφιερώσει περισσότερο χρόνο σε εμβάθυνση ή εξειδίκευση, ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/-τριών.

Κατά την αξιοποίηση του βιβλίου «Ερμηνευτικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής, Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου» των Μ. Γαβριηλίδου, Π. Λαμπροπούλου, Κ. Αγγελάκου, σχετικά με το Παράρτημα των σελ. 463-471, να ληφθούν υπ΄ όψιν τα ακόλουθα:

α) ο πίνακας της σελ. 465 με τον τίτλο «Νομοί της Ελλάδας» αποτυπώνει την παλαιότερη διοικητική διαίρεση της Ελλάδας. Για τη σύγχρονη διοικητική διαίρεση, βλ. το Παράρτημα των σελ. 63-68 του κειμένου με τίτλο «Δομή και Λειτουργία της Περιφερειακής Δημοκρατίας» του Υπουργείου Εσωτερικών στον σύνδεσμο <https://www.ypes.gr/wp-content/uploads/2024/06/STRUCTURE-OPERATION-LRD-GREEK-VERSION-2024.pdf>

β) για τον πίνακα με τα στοιχεία των χωρών στις σελ. 468-471 επισημαίνονται τα εξής:

1) Η σημαία της Ελβετίας παρουσιάζεται λανθασμένα (σελ. 469)	
2) Το νόμισμα της Εσθονίας (σελ. 469), της Σλοβακίας και της Σλοβενίας (σελ. 471) είναι το ευρώ	
3) Δε δίνεται η σημαία της Κεντροαφρικανικής Δημοκρατίας (σελ. 469)	
4) Οι σημαίες του Νίγηρα και της Νιγηρίας παρουσιάζονται αντίστροφα (σελ. 470).	
5) Η Σερβία και το Μαυροβούνιο δεν αποτελούν πλέον ενιαίο κράτος (σελ. 471)	<p>Σερβία: Βελιγράδι, Σέρβος, σερβικός, δηνάριο, σημαία:</p> <p>Μαυροβούνιο: Ποντγκόριτσα, Μαυροβούνιος, μαυροβούνιος-μαυροβουνιακός, ευρώ, σημαία:</p>
6) Το νόμισμα του Σουδάν είναι η λίρα.	

Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί, προκειμένου να αξιοποιήσουν τις προτεινόμενες **ιστοσελίδες** από το διδακτικό υλικό, να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς τους, διότι ενδέχεται λόγω του δυναμικού τους χαρακτήρα ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

II. ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

A. Παρουσίαση του μαθήματος

Το μάθημα «Νεοελληνική Λογοτεχνία» στο Γυμνάσιο διδάσκεται δύο (2) ώρες την εβδομάδα στην Α' ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ. και μία (1) ώρα στις υπόλοιπες τάξεις με επιλογή κειμένων από τον/την διδάσκοντα/ουσα. Τα κείμενα που επιλέγονται είναι καλό να διατρέχουν (για την Α' & Β'), κατά το δυνατόν, ποικιλία θεματικών ενοτήτων.

B. Εγχειρίδια διδασκαλίας

Για τη διδασκαλία του μαθήματος χρησιμοποιείται για την Α' και Β' τάξη το αντίστοιχο εγχειρίδιο «*Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*». Από το εγχειρίδιο της Γ' Γυμνασίου στη Γ' διδάσκονται η περίοδοι της νεοελληνικής λογοτεχνίας έως τη Νέα Αθηναϊκή Σχολή (σ. 142) και στη Δ' από τη νεότερη λογοτεχνία έως το τέλος. Αξιοποιούνται παράλληλα τα διαδραστικά σχολικά εγχειρίδια. Ωστόσο, οι εκπαιδευτικοί έχουν τη δυνατότητα να εμπλουτίζουν το υλικό των σχολικών εγχειριδίων και εν γένει τη διδασκαλία τους με κείμενα και δραστηριότητες που να ανταποκρίνονται στις γνωστικές ανάγκες και στα ενδιαφέροντα των μαθητών και μαθητριών, προκειμένου να επιτύχουν καλύτερα μαθησιακά αποτελέσματα. Σε όλες τις τάξεις οι εκπαιδευτικοί αξιοποιούν ως βιβλία αναφοράς την «*Ιστορία Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*» και το «*Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων*». Διευκρινίζεται ότι τα βιβλία αυτά δεν προορίζονται για αυτόνομη διδασκαλία, αλλά έχουν ως στόχο να λειτουργήσουν υποστηρικτικά και συμπληρωματικά στο μάθημα της λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο.

Γ. Στοχοθεσία, δεξιότητες, μεθοδολογία του μαθήματος

Το μάθημα της λογοτεχνίας νοείται ως μάθημα κειμενοκεντρικό που αποσκοπεί στην ενεργό εμπλοκή των μαθητών/τριών στην αναγνωστική εμπειρία, ώστε να ενδυναμωθεί η συναισθηματική τους ολοκλήρωση και να αναπτυχθεί η κριτική τους σκέψη. Ταυτόχρονα, όμως, η διδασκαλία της λογοτεχνίας αποτελεί μια αισθητική εμπειρία που στοχεύει στην απόλαυση των κειμένων μέσα από τη συνειδητοποίηση εκ μέρους των μαθητών/τριών της οργανικής ενότητας μορφής και περιεχομένου. Ως εκ τούτου, οι διδάσκοντες/ουσες χρειάζεται να αντιλαμβάνονται τη διδασκαλία του μαθήματος, όχι ως άθροισμα κειμένων και θεωρητικών γνώσεων που πρέπει να δοθούν για απομνημόνευση, αλλά ως ένα σύνολο στόχων που αποβλέπουν αφενός στην επαφή των μαθητών/τριών με ποικιλία λογοτεχνικών κειμένων, αφετέρου στην απόκτηση αναγνωστικών και κοινωνικών δεξιοτήτων (ανάγνωση, ακρόαση, συγγραφή, εμπλοκή σε δραστηριότητες δημιουργικής γραφής, συγκριτική εξέταση κειμένων και οπτικών, κριτική εμβάθυνση κ.λπ.) στο πλαίσιο μιας αναγνωστικής ομάδας.

Η ανάγνωση (και η εκφραστική ανάγνωση) κειμένων αποτελεί σε κάθε περίπτωση τη βάση για την οργάνωση του μαθήματος. Όλες οι δραστηριότητες που σχεδιάζονται πριν και μετά την ανάγνωση στοχεύουν ακριβώς στη δημιουργία επαρκών αναγνωστών/τριών που θα μπορούν να απολαμβάνουν το κείμενο. Η πρόσληψη των λογοτεχνικών κειμένων πρέπει να γίνεται στο πλαίσιο μιας αναγνωστικής κοινότητας μάθησης. Αυτό σημαίνει ότι ο/η εκπαιδευτικός ενδείκνυται να διερευνά και να προκαλεί την ανταπόκριση των μαθητών/τριών, να αξιοποιεί τα βιώματά τους και να ενισχύει την αλληλεπίδραση. Η αξιοποίηση διαλογικών και διαδραστικών μορφών διδασκαλίας συμβάλλει ουσιαστικά στην ανάδειξη ποικίλων αναγνωστικών ταυτοτήτων και ενισχύει τη συμμετοχή τους στη μαθησιακή διαδικασία μέσα σε ένα περιβάλλον μάθησης που ενθαρρύνει διαφορετικές αναγνώσεις και προκαλεί ποικιλία ερμηνευτικών εκδοχών. Ο σχεδιασμός του μαθήματος βασίζεται σε αυτές τις αρχές που υπηρετούνται από αντίστοιχες δραστηριότητες.

Προαναγνωστικό στάδιο: Ειδικότερα, οι δραστηριότητες πριν από την ανάγνωση προτείνεται να εγείρουν ερωτήματα, να δημιουργούν ποικίλους προβληματισμούς στους/στις μαθητές/τριες, να εξάπτουν την περιέργειά τους, προετοιμάζοντάς τους/τες για το στάδιο της ανάγνωσης. Σε αυτό το στάδιο οι

μαθητές/τριες εκφράζουν ελεύθερα τις προσδοκίες τους σε ό,τι αφορά την αρχική πρόσληψη του κειμένου, αξιοποιώντας ποικίλες αφορμές και τεχνικές.

Αναγνωστικό στάδιο: Οι δραστηριότητες κατά την ανάγνωση στοχεύουν στην ανίχνευση βασικών χαρακτηριστικών των λογοτεχνικών κειμένων που καλό είναι να συνάγονται επαγωγικά μέσα από ποικιλία ερωτημάτων που ενεργοποιούν συνεχώς τα αναγνωστικά αντανακλαστικά των μαθητών/τριών. Στόχος είναι ο σταδιακός εντοπισμός μορφικών στοιχείων που συνδυάζονται οργανικά με το περιεχόμενο (τόπος/χρόνος/χαρακτήρες/πρόβλημα/πλοκή). Επιπρόσθετα, μπορεί να δίνονται από τον/την εκπαιδευτικό και στοιχεία που σχετίζονται με το ιστορικοκοινωνικό πλαίσιο, μόνο όταν αυτά κρίνεται ότι φωτίζουν καλύτερα την κατανόηση των σχέσεων των προσώπων και γενικότερα των θεμάτων που θίγονται στα κείμενα. Προτείνεται η προσέγγιση να βοηθά τους/τις μαθητές/τριες αρχικά να αντιμετωπίζουν το κείμενο ως όλον, σχολιάζοντας τις αρχικές τους εκτιμήσεις και στη συνέχεια να καλούνται, ατομικά ή ομαδικά, να προσεγγίσουν τα επιμέρους στοιχεία του, ώστε, στο τέλος, να καταλήξουν σε γενικότερες εκτιμήσεις που επανατοποθετούν τις αρχικές τους προσδοκίες σε ένα άλλο επίπεδο. Σημαντικό είναι, επίσης, να δίνεται στους/στις μαθητές/τριες κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας των κειμένων η δυνατότητα να αξιοποιούν τα βιώματά τους για να νοηματοδοτήσουν το κείμενο και στη συνέχεια να δημιουργήσουν δικά τους κείμενα.

Μετααναγνωστικό στάδιο: Οι εργασίες και οι δραστηριότητες μετά την ανάγνωση διακρίνονται από μεγάλη ποικιλία και στοχεύουν στην εμβάθυνση και διαπραγμάτευση του νοήματος, αλλά και στην ελεύθερη έκφραση της ανταπόκρισης των μαθητών/τριών. Μέσα από τις δραστηριότητες στόχος είναι να αναδεικνύονται οι ποικίλες ερμηνευτικές εκδοχές, αλλά και η ελεύθερη έκφραση των μαθητών/τριών η οποία αποτυπώνεται με ασκήσεις δημιουργικής γραφής, με την αξιοποίηση θεατρικών τεχνικών και διακαλλιτεχνικών δράσεων. Έτσι καλλιεργείται η φιλαναγνωσία και ενισχύεται η δημιουργική σχέση των μαθητών/τριών με τη λογοτεχνία. Αυτή η επαφή επιτρέπει να συνειδητοποιήσουν βαθύτερα τη σχέση της λογοτεχνίας με την ανθρώπινη εμπειρία και ως εκ τούτου να κατανοήσουν καλύτερα πτυχές του κόσμου, του εαυτού, των ανθρώπινων σχέσεων, των χαρακτήρων, των πολιτισμών του παρελθόντος, βιώνοντας παράλληλα τη λογοτεχνία ως αισθητικό αγαθό, ως πηγή συναισθημάτων, εμπειριών, καλλιτεχνικών και διανοητικών ερεθισμάτων.

Δ. Επιλογή κειμένων, διαχείριση διδακτικού χρόνου

Η δυνατότητα επιλογής λογοτεχνικών κειμένων από τον/την εκπαιδευτικό επιτρέπει τη διαχείριση με ευελιξία του διδακτικού υλικού και του διδακτικού χρόνου ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της σχολικής τάξης. Πριν από την επιλογή των κειμένων, οι εκπαιδευτικοί είναι χρήσιμο να διερευνούν τις αναγνωστικές εμπειρίες των μαθητών/τριών και να θέτουν στόχους που εκκινούν – σε πρώτη φάση – από τα ενδιαφέροντά τους (Παράδειγμα ανίχνευσης αναγνωστικών ενδιαφερόντων στο Παράρτημα που ακολουθεί).

Τα διδασκόμενα κείμενα συνιστάται να καλύπτουν μια ποικιλία θεματικών από αυτές που προσφέρονται στην κάθε τάξη (Α΄ & Β΄) και ανταποκρίνονται, κατά το δυνατόν, στα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών. Η επιλογή των κειμένων γίνεται στην αρχή της χρονιάς μετά από τη συνεργασία των εκπαιδευτικών που μοιράζονται τη διδασκαλία του γνωστικού αντικείμενου. Στο πλαίσιο ενός ευρύτερου σχεδιασμού του μαθήματος που προωθεί τη φιλαναγνωσία, προτείνεται ο προγραμματισμός της διδασκαλίας να μην εστιάζει σε μεμονωμένα κείμενα, αλλά να οργανώνεται σε συστάδες κειμένων, οι οποίες μπορούν να συγκροτηθούν βάσει κριτηρίων όπως το θέμα (για την Α΄ και Β΄ ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.) ή/και το είδος, την ιστορική περίοδο κ.ά. (για τη Γ΄ και Δ΄ ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ.).

Η συστάδα μπορεί να αποτελείται από δύο ή τρία το πολύ ευσύνοπτα κείμενα αντλημένα ως επί το πλείστον από τις προσφερόμενες θεματικές ενότητες των εγχειριδίων, ενώ υπάρχει και η δυνατότητα επιλογής κειμένων από τον/την εκπαιδευτικό. Αυτά επιλέγονται με τρόπο ώστε να αναδεικνύονται οι διαφορετικές οπτικές ενός θέματος. Η προσέγγιση των κειμένων συνιστά όχι απλώς μια μέθοδο σύγκρισης (θέματος/περιεχομένου), αλλά μια μέθοδο ανάδειξης των ποικίλων μορφικών στοιχείων που συνδέονται με τις κειμενικές προθέσεις και δημιουργούν πολλαπλά νοήματα, προάγοντας ποικιλία ερμηνευτικών

προσεγγίσεων.

Ανάλογα με την έκταση των επιλεγμένων κειμένων, κατά τη διάρκεια της χρονιάς θα πρέπει να διδαχθούν τουλάχιστον 8 κείμενα (ποιητικά, πεζά, θεατρικά αποσπάσματα). Έτσι, δίνεται η δυνατότητα για την επαφή με περισσότερα κείμενα κατά τη διάρκεια της χρονιάς, ενώ ταυτόχρονα διατηρείται αμείωτο το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών.

Ε. Δραστηριότητες

Η ανάγνωση των κειμένων αποτελεί το κεντρικό σημείο της διδασκαλίας στο μάθημα της λογοτεχνίας. Η κατανόηση και η ανταπόκριση στο κείμενο πρέπει να βρίσκεται στο κέντρο του διδακτικού σχεδιασμού. Για τον λόγο αυτό, οι εκπαιδευτικοί σε όλες τις τάξεις προτείνεται να εστιάζουν αρχικά, κατά τον σχεδιασμό της διδασκαλίας τους, στην ανάπτυξη δεξιοτήτων κατανόησης λογοτεχνικού κειμένου με την αξιοποίηση μιας σειράς δραστηριοτήτων. Οι ανάγκες των μαθητών/τριών και η ιδιαιτερότητα της σχολικής τάξης οδηγούν τον/την εκπαιδευτικό στην επιλογή των προσφορότερων από αυτές.

Προτείνονται δραστηριότητες που βοηθούν αρχικά τους μαθητές/τριες:

Όλα τα παραπάνω σημεία τεκμηριώνονται μόνο με βάση το κείμενο. Υπενθυμίζεται πως η σχηματοποίηση των ζητούμενων βοηθά τους/τις μαθητές/τριες στην παρακολούθηση μιας αφήγησης, ενός χαρακτήρα ή μιας περιγραφής (π.χ. η παράθεση των σταδίων της ιστορίας και της δράσης ενός ήρωα σε παράταξη).

Στη συνέχεια, προτείνονται δραστηριότητες που επιτρέπουν στους/στις μαθητές/τριες να:

- ✓ Σχολιάζουν ιδέες, αξίες, στάσεις, συμπεριφορές που αναδεικνύονται στο κείμενο με βάση είτε τα κειμενικά συμφραζόμενα είτε τα ιστορικά και ιδεολογικά συμφραζόμενα της εποχής παραγωγής ή πρόσληψης του κειμένου.
- ✓ Συγκρίνουν ιδέες, αξίες, στάσεις, συμπεριφορές που αναδεικνύονται στα κείμενα με αυτές του σήμερα.
- ✓ Σχολιάζουν την οπτική γωνία του συγγραφέα και διακρίνουν τους τρόπους που διαμορφώνουν αυτήν την οπτική αξιοποιώντας κειμενικά δεδομένα.
- ✓ Συσχετίζουν ιδέες, αξίες, στάσεις, συμπεριφορές που αναδεικνύονται στο κείμενο με προσωπικές

εμπειρίες, βιώματα, συναισθήματα.

- ✓ Προσεγγίζουν κριτικά σημεία του κειμένου ως προς τη μορφή και το περιεχόμενό του.

Στο πλαίσιο της διδασκαλίας των λογοτεχνικών κειμένων η συσχέτισή τους με άλλες μορφές τέχνης (ζωγραφική, μουσική, δραματοποίηση, κινηματογραφική απεικόνιση, κ.ά.), στο πλαίσιο ενός διακαλλιτεχνικού διαλόγου, διευρύνει και διαπλέκει τα νοήματα, παρέχοντας πολλαπλές ευκαιρίες παρατήρησης, προβληματισμού, κριτικής ανάλυσης και δημιουργικής έκφρασης. Προσοχή θα πρέπει να δοθεί στην οργανική σύνδεση των αξιοποιούμενων διακαλλιτεχνικών στοιχείων με τρόπο ώστε να μπορούν διερευνητικά οι μαθητές/τριες να εντοπίζουν, να σχολιάζουν ελεύθερα και χωρίς τον φόβο του λάθους τα σημεία διεπαφής των λογοτεχνικών κειμένων με τα άλλα έργα καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η εστίαση σε δραστηριότητες που προάγουν και ενισχύουν την παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου η οποία γίνεται με αφορμή τα κείμενα. Οι δραστηριότητες παραγωγής λόγου απορρέουν από τα λογοτεχνικά κείμενα που διαβάζουν οι μαθητές/τριες και μπορούν να είναι:

- ✓ Αναγνωστικής ανταπόκρισης (με την έννοια ότι οι μαθητές/τριες παράγουν λόγο που προκύπτει από τα ζητήματα που εξετάστηκαν στην τάξη και συνδέονται με τις παραπάνω δραστηριότητες)
- ✓ Δημιουργικής γραφής (αναδιήγηση τμήματος της ιστορίας με άλλον αφηγητή, δημιουργία νέας σκηνής στην οποία ο/η αναγνώστης/τρια συναντιέται με τον ήρωα, αλλαγή του τέλους της ιστορίας, αλλαγή κειμενικού είδους κ.λπ.).

Σχετικά με την έννοια και τη φιλοσοφία της δημιουργικής γραφής, υπογραμμίζεται πως σκοπός της είναι να βοηθήσει στην ανάπτυξη της συγγραφικής απόλαυσης και στην καταπολέμηση της αυτολογοκριτικής λογικής, αφήνοντας πιο ελεύθερα τα περιθώρια στη φαντασία των μαθητών/τριών, απαλλάσσοντάς τους/τες, κατά κάποιον τρόπο, από τον φόβο του «σωστού και του λάθους». (Βλ. στο Παράρτημα ιδέες για δημιουργία δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής).

ΣΤ. Προτεραιότητες ανά τάξη

Ειδικότερα, στην Α' ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ. θα πρέπει να επιδιώκεται η σταδιακή εξοικείωση των μαθητών/τριών με το μάθημα της λογοτεχνίας κάτι το οποίο επιτυγχάνεται με την ανάγνωση όσο το δυνατόν περισσότερων κειμένων, αλλά και την εμπλοκή των μαθητών/τριών σε δραστηριότητες φιλιαναγνωσίας και δημιουργικής γραφής που επιτρέπουν την ελεύθερη έκφραση συναισθημάτων, εμπειριών και απόψεων μέσα από την ασφαλή απόσταση που τους προσφέρει η λογοτεχνική αναπαράσταση.

Στη Β' ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.-Λ, οι μαθητές/τριες, έχοντας κατακτήσει βασικές δεξιότητες στην προσέγγιση των κειμένων μπορούν να εμβαθύνουν συστηματικότερα σε ζητήματα που θέτουν τα κείμενα και να ασκηθούν στην παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου.

Στις Γ' και Δ' η διάταξη της ύλης είναι ιστοριογραμματολογική. Η προσέγγιση των κειμένων μπορεί να ακολουθεί τη χρονολογική σειρά που έχει το εγχειρίδιο (γραμμική προσέγγιση), χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι θα απουσιάζει η θεματική σύνδεση των κειμένων μεταξύ τους. Μπορεί, δηλαδή, να επιλεγούν κείμενα (συστάδες) που να αναδεικνύουν την ιστορικότητα ενός θέματος, λογοτεχνικών ρευμάτων, λογοτεχνικών ειδών.

Ζ. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση του μαθήματος της λογοτεχνίας συνιστά μια διαδικασία που περιλαμβάνει ένα σύνολο σχεδιασμένων ενεργειών που συνδέονται άρρηκτα με τη διδασκαλία. Η αξιολόγηση βοηθά τον/την εκπαιδευτικό να διαπιστώσει τις κατάλληλες μεθόδους που ενδείκνυνται για την τάξη/τμήμα που έχει αναλάβει, ώστε να μπορεί να αναπροσαρμόσει τα δεδομένα του/της και να έχει τα καλύτερα δυνατά μαθησιακά αποτελέσματα. Η αξιολόγηση με αυτήν την έννοια συνιστά ένα εργαλείο βελτίωσης τόσο του σχεδιασμού του μαθήματος, όσο και της προσωπικής συνειδητοποίησης εκ μέρους των εκπαιδευτικών, αλλά και των μαθητών/τριών, των σημείων στα οποία θα πρέπει να δώσουν μεγαλύτερη προσοχή. Οι

μαθητές/τριες συγκεκριμένα μέσα από τις διαδικασίες αξιολόγησης επιζητείται να ενθαρρύνονται και τελικά να ενδυναμώσουν τη σχέση τους με τη λογοτεχνία.

Η αξιολόγηση διακρίνεται σε τρεις φάσεις:

Αρχική αξιολόγηση: Στόχος της η κατανόηση των αναγνωστικών εμπειριών και η ανίχνευση του βαθμού ετοιμότητας των μαθητών/τριών (βλ. πρωτόκολλο ανίχνευσης ενδιαφερόντων).

Διαμορφωτική αξιολόγηση. Η διαμορφωτική αξιολόγηση συνιστά μια συνεχή εξελισσόμενη διαδικασία κατά την οποία ο/η εκπαιδευτικός κατανοεί τον βαθμό ανταπόκρισης των μαθητών/τριών του/της σε μια συγκεκριμένη διδακτική πορεία διδασκαλίας. Η διαμορφωτική αξιολόγηση προϋποθέτει τη συμμετοχή σε ποικίλες δραστηριότητες που καλό είναι να συγκεντρώνονται σε έναν ατομικό φάκελο μαθητή/τριας (portfolio). Η τεχνική αυτή επιτρέπει τη συνολική αποτίμηση της εμπλοκής του/της κάθε μαθητή/τριας και ενισχύει παράλληλα τις δεξιότητες αυτοαξιολόγησης. Στον ατομικό φάκελο μπορεί να περιλαμβάνονται οι ατομικές και ομαδικές δραστηριότητες, ασκήσεις παραγωγής δημιουργικού λόγου, άλλες δραστηριότητες δημιουργικής έκφρασης κ.ά.

Τελική αξιολόγηση: Η τελική αξιολόγηση στοχεύει στην αποτίμηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Στην αποτίμηση αυτής της επιδίωξης οι μαθητές/τριες στο τέλος κάθε ενότητας κειμένων ή του αυτοτελούς έργου, έχουν τη δυνατότητα να εκφέρουν γνώμη και κρίση για την αποτελεσματικότητα της μαθησιακής διαδικασίας, ώστε να αξιοποιηθούν τρόποι για βελτιωτική ανατροφοδότηση.

Σε κάθε περίπτωση, οι μαθητές/τριες αξιολογούνται σε όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους με βάση τη συνολική συμμετοχή τους στη μαθησιακή διαδικασία, τις εργασίες που εκτελούν στο πλαίσιο της καθημερινής μαθησιακής διαδικασίας στο σχολείο ή στο σπίτι, ατομικά ή ομαδικά, τις συνθετικές δημιουργικές και διαθεματικές, ατομικές ή/και ομαδικές εργασίες τους, τις γραπτές δοκιμασίες στην τάξη (ολιγόλεπτες/ωριαίες δοκιμασίες), σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, αλλά και με βάση την εξέταση για την προαγωγή ή την απόλυση του Ιουνίου.

Η αξιολόγηση του μαθήματος της λογοτεχνίας πρέπει να εκτιμά την παραγωγή προσωπικών εργασιών πάνω στο κείμενο και να απομακρύνεται από τη λογική της αναπαραγωγής έτοιμων απαντήσεων. Οι απαντήσεις των μαθητών/τριών σε ερωτήματα που τίθενται και στις ωριαίες δοκιμασίες αξιολόγησης δεν πρέπει να βασίζονται σε απομνημόνευση γνώσεων, αλλά σε αξιοποίηση του κειμένου και πληροφοριών που προτάσσονται για το κείμενο. Τέλος, οι ωριαίες δοκιμασίες αξιολόγησης (διαγωνίσματα) τετραμήνου θα πρέπει να υπακούουν στην τυπολογία σύνθεσης, όπως προβλέπεται στο Π.Δ. 126/2016 (Α' 211), αλλά και να είναι προσαρμοσμένες στον διαθέσιμο χρόνο 40-45 λεπτών (βλ. Παράρτημα).

Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί, προκειμένου να αξιοποιήσουν τις προτεινόμενες **ιστοσελίδες** από το διδακτικό υλικό, να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς τους, διότι ενδέχεται λόγω του δυναμικού τους χαρακτήρα ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

Παράρτημα

A. Ενδεικτική πρόταση αρχικής αξιολόγησης αναγνωστικών ενδιαφερόντων

Οι ερωτήσεις που ακολουθούν είναι ενδεικτικές και δίνονται στην αρχή της χρονιάς στους/στις μαθητές/τριες, ώστε να βοηθήσουν στη συγκρότηση μιας εικόνας σχετικά με τον βαθμό εξοικείωσής τους με τον λογοτεχνικό λόγο. Συγκεκριμένα, στόχος των ερωτήσεων είναι να ανιχνευτούν τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών, κάτι που μπορεί να βοηθήσει σημαντικά στην επιλογή των κατάλληλων θεματικών ενοτήτων, αλλά και να εξακριβωθεί ο βαθμός εξοικείωσης του τμήματος με την ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων. Ταυτόχρονα, τα ερωτήματα αναζητούν και στοιχεία που σχετίζονται με τη μεθοδολογία (βαθμός εξοικείωσης με τη ομαδική εργασία) αλλά και τον βαθμό εξοικείωσης με τις ΤΠΕ. Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει τα ερωτήματα, ώστε να καταρτίσει ένα σχέδιο συνολικής προσέγγισης του μαθήματος, πάντοτε σε συνεργασία με τους/τις υπόλοιπους/ες διδάσκοντες/ουσες. Το παράδειγμα που ακολουθεί απευθύνεται στην Α΄ Γυμνασίου.

ΟΝΟΜΑ:

ΕΠΩΝΥΜΟ:

ΤΑΞΗ:

ΜΑΘΗΜΑ: Νεοελληνική Λογοτεχνία

Συμπλήρωσε τις ακόλουθες προτάσεις:

1. Στον ελεύθερο χρόνο μου προτιμώ να
2. Στον ελεύθερο χρόνο μου διαβάζω μερικές φορές λογοτεχνικά βιβλία ⇒ ΝΑΙ / ΟΧΙ
3. Μου αρέσει να διαβάζω λογοτεχνικά κείμενα ⇒ ΝΑΙ / ΟΧΙ
4. Στο δημοτικό σχολείο είχα αναλάβει να διαβάσω ολόκληρο λογοτεχνικό βιβλίο ως εργασία (π.χ. συμμετείχα σε όμιλο φιλιαναγνωσίας) ⇒ ΝΑΙ / ΟΧΙ
5. Στο δημοτικό σχολείο συνήθως διάβαζα λογοτεχνικά κείμενα μόνο στο μάθημα μαζί με τον/την δάσκαλο/α μου ⇒ ΝΑΙ / ΟΧΙ
6. Καταλαβαίνω εύκολα τα λογοτεχνικά κείμενα όταν τα διαβάζω μόνος/η μου ⇒ ΝΑΙ / ΟΧΙ
7. Μου αρέσει να ακούω να μου διαβάζουν λογοτεχνικά κείμενα ⇒ ΝΑΙ / ΟΧΙ
8. Γράφω τον τίτλο ενός ολόκληρου λογοτεχνικού βιβλίου που διάβασα μόνος/η μου ή στην τάξη με τους/τις συμμαθητές/τριές μου
9. Έχω συνηθίσει να δουλεύω σε ομάδες και να κάνω εργασίες μαζί με τους/τις συμμαθητές/τριές μου ⇒ ΝΑΙ / ΟΧΙ
10. Μου αρέσουν περισσότερο: τα ποιήματα, τα πεζά λογοτεχνικά κείμενα, τα παραμύθια, το κόμικ ή άλλο. Γράφω ό, τι μου αρέσει περισσότερο:
11. Γνωρίζω να χρησιμοποιώ τους υπολογιστές για να κάνω μια εργασία ⇒ ΝΑΙ / ΟΧΙ
12. Θα μου άρεσε να μάθω να χρησιμοποιώ τους υπολογιστές για να κάνω μια εργασία ⇒ ΝΑΙ / ΟΧΙ
13. Ποια από τα παρακάτω θέματα είναι πιο ενδιαφέροντα για σένα (1 = πιο ενδιαφέρον/σημαντικό – 7 = λιγότερο σημαντικό); (ενδεικτικοί τίτλοι θεματικών ενοτήτων από το εγχειρίδιο Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α΄ Γυμνασίου).

Φύση	
Οικογένεια	
Ταξίδια	
Ξενιτιά	
Αθλητισμός	
Προβλήματα σύγχρονης ζωής	
Η αγάπη για τα ζώα	

B. Είδη δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής

Είδη δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής

- Επίπεδο 1: Παιχνίδια με λέξεις, ακροστιχίδες, οπτική ποίηση/καλλιγράμματα, αναγραμματισμοί, λίμερικ, χαϊκού, όπως η αλλαγή ή συμπλήρωση γραμμάτων, λέξεων, φράσεων, καταλήξεων, ομοιοκαταληξιών (λ.χ. δίνεται ένα ποίημα με κενά στη θέση των τελικών λέξεων σε κάποιους στίχους και ζητείται η πλήρωση των κενών με ομοιοκατάληκτες λέξεις).
- Επίπεδο 2: Μετάπλαση ιστοριών: αλλαγή του τέλους τους, του ύφους τους, της οπτικής γωνίας του αφηγητή, προσθήκη περιγραφικών δεδομένων, κατασκευή νέων σκηνών, μεταφορά της ιστορίας σε άλλη εποχή, προσθήκη μιας νέας στροφής σε ποίημα με το ίδιο μέτρο και ομοιοκαταληξία ή/και με το ίδιο θέμα.
- Επίπεδο 3: Αναδόμηση του κειμένου σε μια νέα διάταξη των επεισοδίων του, η σύνθεση ενός εντελώς νέου κειμένου που να σχετίζεται με το αρχικό, αλλά με διαφορετική πλοκή και κατάληξη, η συνέχιση του κειμένου μετά το τέλος της ιστορίας, η συγγραφή διαφορετικών κειμενικών ειδών (π.χ. ημερολογίου, θεατρικού μονολόγου ή σκηνής) με θέμα σχετικό με τα κείμενα που διδάχθηκαν, η σύνθεση ενός ολόκληρου ποιήματος

Δραστηριότητες δημιουργικής γραφής με αφορμή ένα αφηγηματικό κείμενο

- Ασκήσεις ύφους - ασκήσεις για το λεξιλόγιο (κάνω όλο το κείμενο διάλογο, μετατρέπω τους διαλόγους σε αφήγηση, ξαναγράφω σε άλλη μορφή της ελληνικής γλώσσας (καθαρεύουσα, λαϊκή γλώσσα, άλλη διάλεκτο/ιδιόλεκτο) μέρος της αφήγησης, ξαναγράφω την ιστορία που έχει ύφος μελοδραματικό και τη μετατρέπω σε χιουμοριστικό κείμενο, προσθέτω επίθετα στο κείμενο, εμπλουτίζω το κείμενο με μεταφορές, μετατρέπω τις κυριολεξίες σε μεταφορές και αντιστρόφως.
- Ασκήσεις για χαρακτήρες (αφαιρώ ή προσθέτω έναν ήρωα και ξαναγράφω την ιστορία, κάνω πιο έκδηλη την ψυχολογική κατάσταση ενός ήρωα προσθέτοντας λέξεις ή φράσεις, στήνω καλύτερα έναν χαρακτήρα με βάση τις συνήθειες / γνωρίσματά του, προσθέτοντας και άλλα που του ταιριάζουν, γράφω τι σκέφτηκε και δεν είπε ο ήρωας).
- Ασκήσεις για πλοκή (γράφω μια εντελώς διαφορετική ιστορία με τον ίδιο πρωταγωνιστή, γράφω μία ιστορία με το ίδιο επιμύθιο με διαφορετική αφηγηματική πλοκή, γράφω ένα εκτονωτικό / δυσάρεστο / χαριτωμένο / συγκινητικό / ρεαλιστικό / σύγχρονο τέλος, μπαίνω στην ιστορία ως ήρωας και αλλάζω την πλοκή).
- Ασκήσεις για αφηγηματική σκοπιά (ξαναγράφω την ιστορία αλλάζοντας π.χ. το πρώτο πρόσωπο σε δεύτερο και μετά σε τρίτο προσέχοντας ιδιαίτερα τις αντωνυμίες, ξαναγράφω την ιστορία με άλλον αφηγητή κάθε φορά, αφηγούμαι την ιστορία θεωρώντας ότι ο πρωτοπρόσωπος αφηγητής ανήκει σε άλλη εποχή από αυτή που περιγράφει το κείμενο.

Δραστηριότητες δημιουργικής γραφής με αφορμή ποιήματα

Με αφορμή ένα ποίημα δημιουργώ ακροστιχίδες, καλλιγράμματα, λίμερικ, χαϊκού, αξιοποιώ την τεχνική των «σβησμένων λέξεων» (δίνω το ποίημα έχοντας σβήσει κάποιες λέξεις και ζητώ από τους/τις μαθητές/τριες να μαντέψουν και να συμπληρώσουν τις λέξεις που λείπουν συγκρίνοντας στη συνέχεια τις επιλογές τους με τις λέξεις που χρησιμοποίησε ο/η ποιητής/τρια), εφαρμόζω την τεχνική *blackout* (επιλέγω ένα μη λογοτεχνικό κείμενο και καλώ τους/τις μαθητές/τριες να σβήσουν εκείνες τις λέξεις που δεν είναι κατά τη γνώμη τους ουσιώδεις και να αφήσουν μόνο ελάχιστες ώστε να δημιουργήσουν ένα ποίημα), συνδυάζω το προς ανάλυση ποίημα με μουσικά κομμάτια / συνθέσεις ή καλλιτεχνικές φωτογραφίες ή πίνακες ζωγραφικής κ.ά.

Γ. Ενδεικτικές δραστηριότητες δημιουργικής γραφής

Α΄ ΤΑΞΗ

Ι. Λέων Τολστόι, *Ο παππούς και το εγγονάκι*

Στο μικρό αυτό αφήγημα ο μεγάλος Ρώσος στοχαστής και συγγραφέας Λέων Τολστόι σκιαγραφεί με λιτότητα το θέμα της συμβίωσης του γέροντα γονιού με την οικογένεια του παιδιού του.

Ο παππούς είχε γεράσει πολύ. Τα πόδια του δεν τον πήγαιναν, τα μάτια του δεν έβλεπαν, τ' αυτιά του δεν άκουγαν. Δόντια δεν είχε. Κι όταν έτρωγε, του χυνόταν το φαγητό. Ο γιος του και η νύφη του δεν τον έβαζαν πια μαζί τους στο τραπέζι, αλλά του 'διναν να φάει πάνω στη μεγάλη χτιστή χωριάτικη θερμάστρα όπου πλάγιαζε.

Κάποτε που του βάλανε να φάει στο πήλινο πιάτο, του ξέφυγε από τα χέρια, έπεσε κι έσπασε. Η νύφη του άρχισε τότε να τον μαλώνει πως όλα τα χαλάει στο σπίτι και σπάει τα πιάτα. Τέλος του είπε πως αποδώ και πέρα θα του 'διναν να τρώει στην ξύλινη γαβάθα. Ο παππούς αναστέναξε μόνο και δεν είπε τίποτα.

Μια μέρα ο άντρας με τη γυναίκα του παρακολουθούσαν που ο γιος τους μαστόρευε κάτι σκαλίζοντας ένα μικρό κούτσουρο. Ο πατέρας λοιπόν τον ρώτησε:

«Τι φτιάχνεις εκεί, Μίσα;».

Κι ο Μίσα απαντά:

«Φτιάχνω μια μεγάλη γαβάθα, πατερούλη. Όταν εσύ κι η μάνα μου γεράσετε, θα σας ταΐζω σ' αυτήν τη γαβάθα».

Ο άντρας κι η γυναίκα του κοιτάχτηκαν και δάκρυσαν. Νιώσανε ντροπή που είχαν προσβάλει τον παππού. Κι από τότε τον βάλανε να τρώει μαζί τους στο τραπέζι και τον πρόσεχαν όπως πρέπει.

Λ. Τολστόι, *Διηγήματα, μύθοι και παραμύθια*, μτφρ. Π. Ανταίος, Ωκεανίδα

Δραστηριότητες

1. Μετά από πολλά χρόνια, αφού είστε πια ενήλικοι, αποφασίζετε να γράψετε μια επιστολή στον παππού ή τη γιαγιά σας με την οποία θα εκφράζετε τα συναισθήματά σας προς το πρόσωπό του/της και τις ευχαριστίες σας για όσες φορές στάθηκαν στο πλευρό σας όταν είχατε ανάγκη. Μπορείτε να αναφερθείτε και σε ένα συγκεκριμένο γεγονός.
2. Υποθέστε ότι είστε ο πατέρας ή η μητέρα του Μίσα. Είναι βράδυ και βρίσκεστε μόνος/η στο δωμάτιό σας. Γράψτε μια σελίδα ημερολογίου στην οποία θα καταγράφετε τις σκέψεις σας για την κίνηση του Μίσα να φτιάξει την ξύλινη γαβάθα και για την απάντησή του σχετικά με τον σκοπό της κατασκευής του.

ΙΙ. Μιχάλης Γκανάς, *Γυάλινα Γιάννινα*

Το ποίημα «Γυάλινα Γιάννινα» βρίσκεται πρώτο στην ομότιτλη συλλογή του Μιχάλη Γκανά. Τα ποιήματά της απηχούν βιώματα και εμπειρίες του ποιητή από το γενέθλιο τόπο του, την Ήπειρο. Στο συγκεκριμένο ποίημα τα Γιάννινα, η πρωτεύουσα της Ηπείρου, προβάλλονται μέσα από την περιγραφή του φυσικού τοπίου και τις δραστηριότητες των κατοίκων τους.

Χάραζε ο τόπος με βουνά πολλά
κι ανάτελλε τα ζωντανά του,
καλούς ανθρώπους και κακούς, νυφίτσες,
αλεπούδες, μια λίμνη ως κόρη
οφθαλμού και κάστρα πατημένα.
Θα 'ναι τα Γιάννινα, ψιθύρισα,
στο χιόνι και στον άγριο καιρό
γυάλινα και μαλαματένια.
Κι όσο πήγαινε η μέρα,
σαν το βαπόρι σε καλά νερά,
είδα και μιναρέδες κι άκουσα
τα μπακίρια να βελάζουν.

Μ. Γκανάς, *Γυάλινα Γιάννινα*, Καστανιώτης

Δραστηριότητες

1. Να γράψετε ένα μικρό ποίημα (σε ελεύθερο στίχο ή με ομοιοκαταληξία) για τον δικό σας τόπο διαμονής ή καταγωγής.

2. Να μετατρέψετε το ποίημα σε μια ψηφιακή ιστορία στην οποία θα προσθέσετε σχετικές εικόνες από το διαδίκτυο ή από βιβλία (μπορείτε να χρησιμοποιήσετε πίνακα στο Word ή παρουσίαση Power Point ή άλλα ψηφιακά εργαλεία που υπάρχουν ελεύθερα στο διαδίκτυο).

Β΄ ΤΑΞΗ

Ι. Τίτος Πατρίκιος, *Ιστορία του Λαβύρινθου*

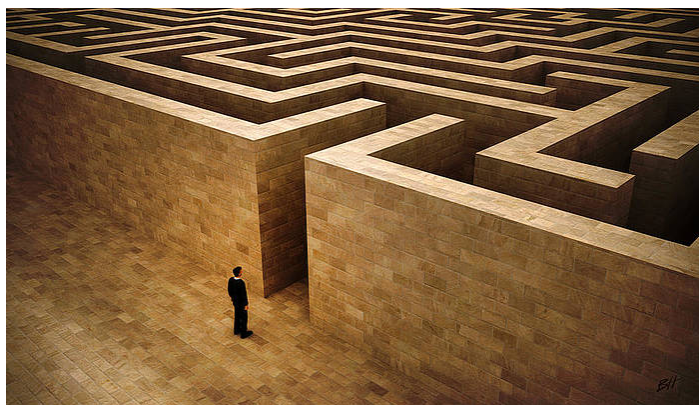
Το ποίημα ανήκει στη συλλογή «Η πύλη των λεόντων» (2002), που αποτελείται από πέντε αρχαιόθεμα ποιήματα. Ο ποιητής χρησιμοποιεί εδώ τη μυθική μέθοδο, όπου σύμβολα και αρχαίοι μύθοι ευρύτερα γνωστοί συσχετίζονται έντεχνα με σύγχρονες καταστάσεις, πρόσωπα και συναισθήματα. Ο Τίτος Πατρίκιος αναφέρεται ειδικά στη μέθοδο αυτή με τους στίχους «φιλοδοξώντας να ξαναπλάσουν και να παίξουν το παλιό δράμα προσαρμοσμένο στα νέα δεδομένα».

Απ' όταν ο Θησέας σκότωσε τον Μινώταυρο
ο λαβύρινθος εγκαταλείφθηκε, απολύθηκαν οι φύλακες
με τον καιρό γκρεμίστηκε η οροφή του
βγήκαν στο φως οι τρομεροί διάδρομοι
οι αίθουσες για τα βασανιστήρια, την ανθρωποφαγία
οι στοές με τις κρυμμένες εφευρέσεις
τους καταχωνιασμένους θησαυρούς
πέσανε οι τοίχοι, μείναν μόνο τα χνάρια
από περίπλοκα χαράγματα πάνω στη γη.
Όμως προσομοιώσεις λαβυρίνθων, σκοτεινές κατασκευές
δεν έπαψαν να χτίζονται με νέα υλικά
με καινούρια τέρατα, θύματα, ήρωες, ηγεμόνες,
φτιάχνονται προπαντός λαβύρινθοι με λέξεις
κάθε χρονιά μπαίνουν μέσα τους νέες φουρνιές
αγόρια και κορίτσια, με φόβο μαζί και αψηφισιά
για τις παγίδες, τις καταπακτές, τ' αδιέξοδα
φιλοδοξώντας να ξαναπλάσουν και να παίξουν
το παλιό δράμα προσαρμοσμένο στα νέα δεδομένα
δίνοντας στους κύριους ρόλους τα ίδια ονόματα
Μίνωας, Πασιφάη, Μινώταυρος, Αριάδνη,
Δαίδαλος, Ίκαρος, Θησέας.

Τ. Πατρίκιος, *Η πύλη των λεόντων*, Διάττων

Δραστηριότητες

1. Να μετατρέψεις το ποίημα σε πεζό, χρησιμοποιώντας γ' ενικό πρόσωπο.
2. Να σχηματίσεις στο τετράδιό σου έναν λαβύρινθο, μέσα στον οποίο να τοποθετήσεις σε διάφορα σημεία λέξεις που αντιπροσωπεύουν κινδύνους που απειλούν τους/τις σημερινούς/ές νέους/ες και εμπόδια που δυσχεραίνουν την πορεία τους για την επίτευξη των στόχων τους.
3. Έχεις αποκοιμηθεί στον καναπέ του σπιτιού σου κοιτάζοντας τον πίνακα του Bruno Haver που κρέμεται στον τοίχο. Ξαφνικά ανοίγεις τα μάτια και βλέπεις ότι βρίσκεσαι μέσα σε έναν λαβύρινθο. Αρχίζεις να ψάχνεις απεγνωσμένα την έξοδο, αλλά συνέχεια συναντάς εμπόδια στον δρόμο σου. Να περιγράψεις το όνειρό σου, μιλώντας για τα συναισθήματα που σε κατακλύζουν και τις προσπάθειες που κάνεις για να απεγκλωβιστείς. Προσπάθησε να δώσεις ένα μη αναμενόμενο τέλος. Μπορείς να ξεκινήσεις ως εξής: «Άνοιξα τα μάτια μου και είδα ότι μπροστά μου βρισκόταν ένας τοίχος. Γύρισα απότομα και κατάλαβα ότι βρισκόμουν εγκλωβισμένος/η σε ένα παράξενο κατασκευάσμα όπου ένας διάδρομος με οδηγούσε σε ένα άλλο δωμάτιο και μετά σε άλλο, χωρίς τέλος...»

Bruno Haver, *The Life* (2014)

II. Κοσμάς Ι. Χαρπαντίδης, *Χαλασμένες γειτονιές*

Η πόλη που σκιαγραφείται στα τρία αποσπάσματα από το βιβλίο του Χαρπαντίδη «Μανία πόλεως» (1993) είναι η Καβάλα, όπως τη διασώζουν από τη μια μεριά οι αναμνήσεις της παιδικής ηλικίας του αφηγητή και από την άλλη μεριά η ιστορική μνήμη, στοιχεία της οποίας αξιοποιεί ο συγγραφέας. Από τη δεκαετία του 1970 ως σήμερα η Καβάλα μεταμορφώθηκε σε σύγχρονη πόλη, παρουσιάζοντας όλες τις όψεις και όλα τα προβλήματα μιας σύγχρονης μεγαλόπολης (πολυκατοικίες, αστικές συνήθειες, έλλειψη πράσινου και ελεύθερων χώρων για να παίζουν τα παιδιά).

Χαλασμένες γειτονιές. Το βουνό γύρω μια καμένη προσωπίδα, χωρίς ένδυμα και κόσμημα, κάνει το φως πιο κοφτερό και φωτίζει ανελέητα τις πολυκατοικίες που πληγώνουν τον ουρανό με την ευτέλειά τους, γιατί χτίστηκαν είτε βιαστικά είτε φθηνά και προπάντων για να προλάβει η πόλη την ανάπτυξη, αφού τη δεκαετία του πενήντα, εποχή που οι άλλες πόλεις γνώριζαν τις λέξεις «αντιπαροχή», «γκαρσονιέρα και μπανιέρα», «θερμοσίφωνο και κοινόχρηστα» αυτή άρχισε να παρακμάζει με την εξαφάνιση του καπνεμπορίου που τη στήριζε. Μέσα σε μια δεκαετία, αυτήν του εβδομήντα, ρήμαξε και κατεδάφισε οτιδήποτε παλιό και σοφό έχτισε σιγά σιγά ο χρόνος και οι άνθρωποι για να φορέσει αυτό το κοινό κι αδιάφορο πρόσωπο που δεν έχεις όρεξη ούτε να το κοιτάξεις, γιατί ξέρεις πως δεν κρύβει εκπλήξεις.

Όλα τώρα διαμορφωμένα στην τελική τους μορφή, χωρίς την άλμη του καπνού να γλείφει δρόμους και προσόψεις και με την εντύπωση πως σύντομα θα μας εκδικηθεί το παρελθόν.

Τουλάχιστον να βρεθεί ένας χώρος με λίγη δροσιά να κατοικήσουν εκείνοι οι άνθρωποι με το βουϊσμένο κεφάλι και τις πληγές στο πρόσωπο που άνοιξαν η νύχτα και ο έρωτας.

Παιδί κυνηγούσα το παιχνίδι και αυτό ολοένα γλιστρούσε.

Ζούσα με εικόνες κι αναμνήσεις παιχνιδιού, σχεδόν εξορισμένες εξαιτίας της τοποθεσίας της πόλης, της πυκνής δόμησης και των στενών δρόμων. Πουθενά μια αλάνα, ένας κήπος, ένα στάδιο.

Μόνο στο Φρούριο, όπου πηγαίναμε εκδρομές με το σχολείο και τρέχαμε ανάμεσα σε θρυμματισμένα κανόνια κι ερειπωμένα δεσμοκτήρια, σκουριασμένες κρεμάλες κι ανήλιαγες κρυψώνες, προσπαθούσαμε να ξεδιπλώσουμε το μικρό πανωφόρι του παιχνιδιού. Γρήγορα ξεφεύγαμε από την επιτήρηση των δασκάλων, σκαρφαλώναμε στις τάπιες κι από κει παίζαμε με την πόλη, που χανόταν σε μια γλυκιά ομίχλη από φρέσκο ψωμί, λαδομπογιά και καρνάγιο, ιώδιο και κάρβουνο.

Το βράδυ πάλι γινόμασταν συμμορίες και τρέχαμε μ' ένα εεεεε πίσω από σκυλιά που κουτσαίνουν κι έναν τρελό που φορούσε φουρκέτες στο κεφάλι, ενώ οι μεγαλύτεροι μας τρόμαζαν με ιστορίες μακάβριες κάτω από τις σκοτεινιασμένες καμάρες.

[...]

Στρέφοντας το βλέμμα στα διαζώματα των πολυκατοικιών, που στριμώχνονται και πνίγουν το καμπαναριό του Αϊ-Γιάννη, δεν απορώ που μας παρέδωσαν μια πόλη έρημη από πράσινο και πάρκα. Παντού αξιοποίηση.

Μια γωνιά άφησαν αδειανή για όλες τις ανάγκες κι εκεί στριμώχτηκαν το βόλεϊ, το μπάσκετ, το τένις κι οι κούνιες, λιγοστά παγκάκια, ίχνη καχεκτικής χλόης κι ένα παράθυρο στο ανοιχτό Αιγαίο. Τα πρωινά στο μοναδικό πάρκο συνωστίζονται τα φυλακισμένα παιδιά των γύρω πολυκατοικιών και αργιεύουν στο παιχνίδι (θυμάσαι, εμείς, κάποτε, ηρεμούσαμε παίζοντας), το μεσημέρι ο ήλιος και η αρμύρα το ξεραίνουν, για να παραδοθεί αργά το βράδυ στην ημιθανή ερημιά της επαρχίας.

Κ. Ι. Χαρπαντίδης, *Μανία πόλεως*, Επικαιρότητα

Δραστηριότητες

1. Να γράψετε δύο σύντομα ποιήματα (1-2 στροφών) αφιερωμένα το ένα στην πόλη της παιδικής ηλικίας του συγγραφέα και το άλλο στη σύγχρονη «μετάλλαξή της». Μπορείτε να γράψετε σε ελεύθερο στίχο ή να φτιάξετε ομοιοκαταληξία.

2. «Ένα σπίτι μιλάει»: δώστε φωνή σε ένα παλιό σπίτι που στέκεται μονάχο του ανάμεσα σε μοντέρνες πολυκατοικίες. Στον μονόλογο που υποτίθεται ότι εκφέρει να αναφέρεται η ιστορία του και οι σκέψεις για το μέλλον του που δείχνει αβέβαιο.

Δ' ΤΑΞΗ

I. Οδυσσέας Ελύτης, *Το Άξιον Εστί – Η Γένεσις*

Στον τρίτο ύμνο της Γενέσεως, από όπου και το απόσπασμα που ακολουθεί, ο ποιητής υμνεί τη δημιουργία των νησιών και της θάλασσας. Οι περιγραφές παραπέμπουν σε εικόνες του αιγαιοπελαγίτικου τοπίου, το οποίο δοξολογείται συχνά στην ποίησή του.

Τότε είπε και γεννήθηκεν η θάλασσα
Και είδα και θαύμασα
Και στη μέση της έσπειρε κόσμους μικρούς κατ' εικόνα και ομοίωσή μου:
Ίπποι πέτρινοι με τη χαίτη ορθή
και γαλήνιοι αμφορείς
και λοξές δελφινιών ράχες
η Ίος η Σίκινος η Σέριφος η Μήλος
«Κάθε λέξη κι από 'να χελιδόνι
για να σου φέρνει την άνοιξη μέσα στο θέρος» είπε
Και πολλά τα λιόδεντρα
που να κρησάρουν στα χέρια τους το φως
κι ελαφρό ν' απλώνεται στον ύπνο σου
και πολλά τα τζιτζίκια
που να μην τα νιώθεις
όπως δε νιώθεις το σφυγμό στο χέρι σου
αλλά λίγο το νερό
για να το 'χεις Θεό και να κατέχεις τι σημαίνει ο λόγος του
και το δέντρο μονάχο του
χωρίς κοπάδι
για να το κάνεις φίλο σου
και να γνωρίζεις τ' ακριβό του τ' όνομα φτενό στα πόδια σου το χώμα
για να μην έχεις πού ν' απλώσεις ρίζα
και να τραβάς του βάθους ολσένα
και πλατύς επάνου ο ουρανός
για να διαβάξεις μόνος σου την απεραντοσύνη.
ΑΥΤΟΣ
ο κόσμος ο μικρός, ο μέγας!

Ο. Ελύτης, *Το Άξιον Εστί*, Ίκαρος

Δραστηριότητες

1. Με βάση το ποίημα να δημιουργήσετε ένα υπερκείμενο στο οποίο σύνδεσμοι θα οδηγούν σε εικόνες (φωτογραφίες ή έργα ζωγραφικής) σχετικές με τις εικόνες του ποιήματος.
2. Με βάση το ποίημα να γράψετε ένα παραμύθι για τη δημιουργία των ελληνικών νησιών και της θάλασσας.

II. Αντώνης Σαμαράκης, *Ζητείται ελπίς*

Το διήγημα ανήκει στην ομώνυμη συλλογή διηγημάτων, που εκδόθηκε το 1954 και έκτοτε γνώρισε μεγάλη επιτυχία και αγαπήθηκε από το αναγνωστικό κοινό.

Όταν μπήκε στο καφενείο, κείνο το απόγευμα, ήτανε νωρίς ακόμα. Κάθισε σ' ένα τραπέζι, πίσω από το μεγάλο τζάμι που έβλεπε στη λεωφόρο. Παράγγειλε καφέ.

Σε άλλα τραπέζια, παίζανε χαρτιά ή συζητούσανε.

Ήρθε ο καφές. Αναψε τσιγάρο, ήπια δυο γουλιές, κι άνοιξε την απογευματινή εφημερίδα.

Καινούριες μάχες είχαν αρχίσει στην Ινδοκίνα. «Αι απώλειαι εκατέρωθεν υπήρξαν βαρύταται», έλεγε το τηλεγράφημα.

Ένα ακόμα ιαπωνικό αλιευτικό που γύρισε με ραδιενέργεια.

«Η σκιά του νέου παγκοσμίου πολέμου απλούται εις τον κόσμο μας», ήταν ο τίτλος μιας άλλης είδησης.

Ύστερα διάβασε άλλα πράγματα: το έλλειμμα του προϋπολογισμού, προαγωγές εκπαιδευτικών, μια απαγωγή, ένα βιασμό, τρεις αυτοκτονίες. Οι δυο, για οικονομικούς λόγους. Δυο νέοι, 30 και 32 χρονών. Ο πρώτος άνοιξε το γκάζι, ο δεύτερος χτυπήθηκε με πιστόλι.

Αλλού είδε κριτική για ένα ρεσιτάλ πιάνου, έπειτα κάτι για τη μόδα, τέλος την «Κοσμική Κίνηση»: «Κοκταίηλ προχθές παρά τω κυρίω και τη κυρία Μ. Τ. Χάρμα ευμορφιάς και κομψότητας η κυρία Β.Χ. με φόρεμα κομψότατο εμπριμέ και τοκ πολύ σικ. Ελεγκάντικη εμφάνισης η δεσποινίς Ο. Ν.».

Άναψε κι άλλο τσιγάρο. Έριξε μια ματιά στις «Μικρές Αγγελίες»:

ΠΩΛΕΙΤΑΙ νεόδητος μονοκατοικία, κατασκευή αρίστη, εκ 4 δωματίων, χολ, κουζίνας, λουτρού πλήρους, W. C.

ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ εις σοβαρόν κύριον δωμάτιον εις β' όροφον, ευάερων, ευήλιον...

ΖΗΤΕΙΤΑΙ πιάνο προς αγοράν...

Σκέψεις γυρίζανε στο νου του.

Από τότε που τέλειωσε ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος, η σκιά του τρίτου δεν είχε πάψει να βαραίνει πάνω στον κόσμο μας. Και στο μεταξύ, το αίμα χυνότανε, στην Κορέα χτες, στην Ινδοκίνα σήμερα, αύριο...

Πέρασε το χέρι του στα μαλλιά του. Σκούπισε τον ιδρώτα στο μέτωπό του είχε ιδρώσει, κι όμως δεν έκανε ζέστη.

Ο πόλεμος, η βόμβα υδρογόνου, οι αυτοκτονίες για οικονομικούς λόγους, η «Κοσμική Κίνησης»... Το πανόραμα της ζωής!

Δεν είχε αλλάξει διόλου προς το καλύτερο η ζωή μας ύστερ' από τον πόλεμο. Όλα είναι τα ίδια σαν και πριν. Κι όμως είχε ελπίσει κι αυτός, όπως είχαν ελπίσει εκατομμύρια άνθρωποι σ' όλη τη γη, πως ύστερ' από τον πόλεμο, ύστερ' από τόσο αίμα που χύθηκε, κάτι θ' άλλαζε. Πως θα 'ρχόταν η ειρήνη, πως ο εφιάλτης του πολέμου δε θα ίσκιωνε πια τη γη μας, πως δε θα γίνονταν τώρα αυτοκτονίες για οικονομικούς λόγους, πως...

Σουρούπωνε. Μερικά φώτα είχαν ανάψει κιόλας στα μαγαζιά αντίκρου. Στο καφενείο δεν είχανε ανάψει ακόμα τα φώτα. Του άρεσε έτσι το ημίφως.

Σκέφτηκε τη σύγχυση που επικρατεί στον κόσμο μας σήμερα. Σύγχυση στον τομέα των ιδεών, σύγχυση στον κοινωνικό τομέα, σύγχυση...

Δεν έφταιγε η εφημερίδα που έκανε τώρα αυτές τις σκέψεις. Τα σκεφτότανε όλα αυτά τον τελευταίο καιρό, τότε με λιγότερη, τότε με περισσότερη ένταση. Σκεφτότανε το σκοτεινό πρόσωπο της ζωής. Την ειρήνη, τη βαθιά τούτη λαχτάρα, που κρέμεται από μια κλωστή. Σκεφτότανε τη φτώχεια, την αθλιότητα. Σκεφτότανε το φόβο που έχει μπει στις καρδιές.

Στον καθρέφτη, δίπλα του, είδε το πρόσωπό του. Ένα πολύ συνηθισμένο πρόσωπο. Τίποτα δε μαρτυρούσε την ταραχή που είχε μέσα του.

Είχε πολεμήσει κι αυτός στον τελευταίο πόλεμο. Και είχε ελπίσει. Μα τώρα ήτανε πια χωρίς ελπίδα. Ναι, δε φοβότανε να το ομολογήσει στον εαυτό του πως ήτανε χωρίς ελπίδα.

Μια σειρά από διαψεύσεις ελπίδων ήταν η ζωή του. Είχε ελπίσει τότε... Είχε ελπίσει ύστερα...

Κάποτε, πριν από χρόνια, είχε ελπίσει στον κομμουνισμό. Μα είχε διαψευσθεί κι εκεί. Τώρα δεν είχε ελπίδα σε καμιά ιδεολογία!

Ζήτησε ένα ποτήρι νερό ακόμα. Αυτή η διάψευση από τις λογής λογής ιδεολογίες ήτανε βέβαια γενικό φαινόμενο. Και παραπάνω από τη διάψευση, η κούραση, η αδιαφορία, που οι πιο πολλοί, η μεγάλη πλειοψηφία νιώθει μπροστά στις διάφορες ιδεολογίες.

Κοίταζε τα τρόλεις που περνάγανε ολοένα στη λεωφόρο, το πλήθος... Μπροστά του, η εφημερίδα ανοιχτή. Όλα αυτά που είχε δει και πρωτύτερα: η σκιά του καινούριου πολέμου, η Ινδοκίνα, οι δυο αυτοκτονίες για οικονομικούς λόγους, η «Κοσμική Κίνησης»...

– Τσιγάρα! ένας πλανόδιος μπήκε.

Πήρε ένα πακέτο.

Στις έξι σελίδες της εφημερίδας: η ζωή. Κι αυτός ήτανε τώρα ένας άνθρωπος που δεν έχει ελπίδα.

Θυμήθηκε, πριν από χρόνια, ήτανε παιδί ακόμα, είχε αρρωστήσει βαριά μια θεία του, ξαδέρφη της μητέρας του. Την είχανε σπίτι τους. Ήρθε ο γιατρός βγαίνοντας από το δωμάτιο της άρρωστης, είπε με επίσημο ύφος:

– Δεν υπάρχει πλέον ελπίς!

Έτσι κι αυτός τώρα, είχε φτάσει στο σημείο να λέει:

– Δεν υπάρχει πλέον ελπίς!

Του φάνηκε φοβερό που ήτανε χωρίς ελπίδα. Είχε την αίσθηση πως οι άλλοι στο καφενείο τον κοιτάζανε κι άλλοι από το δρόμο σκέφτονταν και ψιθυρίζανε μεταξύ τους: «Αυτός εκεί δεν έχει ελπίδα!» Σαν να ήταν έγκλημα αυτό. Σαν να είχε ένα σημάδι πάνω του που το μαρτυρούσε. Σαν να ήτανε γυμνός ανάμεσα σε ντυμένους.

Σκέφτηκε τα διηγήματα που είχε γράψει, δίνοντας έτσι μια διέξοδο στην αγωνία του. Άγγιζε θέματα του καιρού μας: τον πόλεμο, την κοινωνική δυστυχία... Ωστόσο, δεν το αποφάσιζε να τα εκδώσει. Φοβότανε! Φοβότανε την ετικέτα που θα του δίνανε σίγουρα οι μεν και οι δε. Όχι, έπρεπε να τα βγάλει. Στο διάολο η ετικέτα! Αυτός ήταν ένας άνθρωπος, τίποτα άλλο. Ούτε αριστερός ούτε δεξιός. Ένας άνθρωπος που είχε ελπίσει άλλοτε, και τώρα δεν έχει ελπίδα, και που νιώθει χρέος του να το πει αυτό. Βέβαια, άλλοι θα 'χουν ελπίδα, σκέφτηκε. Δεν μπορεί παρά να 'χουν.

Ξανάριξε μια ματιά στην εφημερίδα: η Ινδοκίνα, η «Κοσμική Κίνησης», το ρεσιτάλ πιάνου, οι δυο αυτοκτονίες για οικονομικούς λόγους, οι «Μικρές Αγγελίες»...

ΖΗΤΕΙΤΑΙ γραφομηχανή...

ΖΗΤΕΙΤΑΙ ραδιογραμμόφωνον...

ΖΗΤΕΙΤΑΙ τζιπ εν καλή καταστάσει...

ΖΗΤΕΙΤΑΙ τάπητος γνήσιος περσικός...

Έβγαλε την ατζέντα του, έκοψε ένα φύλλο κι έγραψε με το μολύβι του:

ΖΗΤΕΙΤΑΙ ελπίς

Ύστερα πρόσθεσε το όνομά του και τη διεύθυνσή του. Φώναξε το γκαρσόνι. Ήθελε να πληρώσει, να πάει κατευθείαν στην εφημερίδα, να δώσει την αγγελία του, να παρακαλέσει, να επιμείνει να μπει οπωσδήποτε στο αυριανό φύλλο.

Α. Σαμαράκης, *Ζητείται ελπίς*, Καστανιώτης

Δραστηριότητες

1. Να δώσετε ένα άλλο τέλος στο κείμενο.
2. Ξαναγράψτε την ιστορία μετατρέποντάς την σε χιουμοριστικό κείμενο.
3. Αφού έχετε μελετήσει το διήγημα «Ζητείται ελπίς», να παρακολουθήσετε την ταινία «Οι Γερμανοί ξανάρχονται» (Α. Σακελλάριου, 1948), η οποία γυρίστηκε λίγο μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και επίσης εκφράζει την αβεβαιότητα των ανθρώπων για το μέλλον, καθώς η ανθρωπότητα δε φαίνεται να διδάχτηκε από τα δεινά του πολέμου. Έπειτα, υποθέστε ότι είστε ο ήρωας του διηγήματος του Σαμαράκη. Αντί της μικρής αγγελίας, να γράψετε σε πρώτο πρόσωπο μια σύντομη επιστολή με την οποία θα καλείτε τους ανθρώπους να διαφυλάξουν με όλες τους τις δυνάμεις την ειρήνη, υπενθυμίζοντάς τους τι υπέφεραν εξαιτίας του πολέμου.

Δ. Παράδειγμα σχεδιασμού 3ωρης διδασκαλίας

Τάξη: Α΄

Ποίημα 1: Γεώργιος Δροσίνης, *Θαλασσινά τραγούδια* (Από το ανθολόγιο Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α΄ Γυμνασίου)

Γλυκά φυσά ο μπάτης,
η θάλασσα δροσίζεται,
στα γαλανά νερά της
ο ήλιος καθρεφτίζεται·
και λες πως παίζουν μ' έρωτα
πετώντας δίχως έννοια
ψαράκια χρυσοφτέρωτα
σε κύματ' ασημένια.
Στου караβιού το πλάι
ένα τρελό δελφίνι
γοργόφτερο πετάει
και πίσω μάς αφήνει.
και σαν να καμαρώνεται
της θάλασσας το άτι
με τους αφρούς του ζώνεται
και μας γυρνά την πλάτη.
Χιονοπλασμένοι γλάροι,
πόχουν φτερούγια ατίμητα
και για κανένα ψάρι
τα μάτια τους ακοίμητα,
στα ξάρτια τριγυρίζοντας
ακούραστοι πετούνε
ή με χαρά σφυρίζοντας
στο πέλαγος βουτούνε.
Και γύρω караβάκια

στη θάλασσ' αρμενίζουν
σαν άσπρα προβατάκια
που βόσκοντας γυρίζουν
με χαρωπά πηδήματα
στους κάμπους όλη μέρα,
κι έχουν βοσκή τα κύματα,
βοσκό τους τον αέρα.

Ποίημα 2: Κώστας Βάρναλης, Να σ' αγναντεύω θάλασσα

(http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2003/anthologio_e-st-dimotikou_htmltempl/index01_04.html)

Να σ' αγναντεύω, θάλασσα, να μη χορταίνω,
απ' το βουνό ψηλά
στρωτήν και καταγάλανη και μέσα να πλουταίνω
απ' τα μαλάματά⁸ σου τα πολλά.

Να 'ναι χινοπωριάτικον⁹ απομεσημερ', όντας¹⁰
μετ' άξαφνη νεροποντή
χιμάει μες απ' τα σύννεφα θαμπωτικά¹¹ γελώντας
ήλιος χωρίς μαντύ¹².

Να ταξιδεύουν στον αγέρα τα νησάκια, οι κάβοι,
τ' ακρόγιαλα σα μεταξένιοι αχνοί
και με τους γλάρους συνοδιά¹³ κάποτ' ένα καράβι
ν' ανοίγουν να το παίρνουν οι ουρανοί.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

- ✓ Οι μαθητές/τριες να εκφράζουν ελεύθερα τα συναισθήματα και τις προσδοκίες που τους προκαλεί η ανάγνωση των ποιημάτων.
- ✓ Να συνδέουν τη χρήση των ποικίλων εικόνων και εκφραστικών μέσων με την αναπαράσταση συναισθημάτων που απορρέουν από τα ποιήματα και συνδέονται με την αναπαράσταση του θαλασσινού τοπίου.
- ✓ Να συνεργάζονται στην προσέγγιση των ποιημάτων και στην εκπόνηση και ολοκλήρωση δραστηριοτήτων.

Μέθοδος προσέγγισης

Ομαδοσυνεργατική, με καταιγισμό ιδεών και ενσωμάτωση ΤΠΕ.

Ενδεικτική διδακτική διαδρομή

1η & 2η διδακτική ώρα

Α. Αφόρμηση – Προετοιμασία: (Η αφόρμηση δεν ξεπερνά τα 10 λεπτά).

⁸ μαλάματα (το μάλαμα) = τα χρυσάφια, τα χρυσαφένια χρώματα

⁹ χινοπωριάτικον = φθινοπωρινό

¹⁰ όντας = όταν

¹¹ θαμπωτικά = με τρόπο εκθαμβωτικό

¹² μαντύ = μανδύας

¹³ (η) συνοδιά = συνοδεία

Ο/Η εκπαιδευτικός διερευνά τις εικόνες/βιώματα που έχουν οι μαθητές/τριες σε σχέση με το θαλασσινό τοπίο. Μπορεί να γίνει μια ανοιχτή συζήτηση σε μορφή Ιδεοθύελλας (brainstorming) όπου ο/η εκπαιδευτικός θα απευθύνει το ερώτημα «Τι εικόνες και συναισθήματα σας έρχονται στο νου όταν ακούτε τη λέξη «θάλασσα». Οι μαθητές/τριες εκφράζονται ελεύθερα και ο/η εκπαιδευτικός σημειώνει στον πίνακα ή κάνοντας χρήση του διαδραστικού πίνακα περνά τις εικόνες και τα συναισθήματά τους μέσα σε ένα συννεφώλεξο (word cloud). Η καταγραφή αυτή θα αξιοποιηθεί στη συνέχεια κατά την ανάγνωση των ποιημάτων, ώστε να διαπιστώσουν οι μαθητές/τριες τον βαθμό σύγκλισης/απόκλισης από τις αναπαραστάσεις που αξιοποιούνται στα προς εξέταση ποιήματα. Η διαδικασία αυτή ενδέχεται να διευκολύνει την πολιτισμική πρόσληψη του θαλασσινού τοπίου. Τα έργα που αξιοποιούνται προβάλλονται στην τάξη (είτε μοιράζονται σε μορφή φωτοτυπίας είτε, εφόσον υπάρχει η δυνατότητα, προβάλλονται στον βιντεοπροβολέα). Παράλληλα μοιράζονται και φύλλα εργασίας, τα οποία σταδιακά θα επεξεργάζονται οι ομάδες.

Οι μαθητές/τριες χωρίζονται από την αρχή σε μεικτές ομάδες (4μελείς). Τόσο κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας των ποιημάτων, όσο και στις προτεινόμενες δραστηριότητες απαιτείται – σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό – η συνεργασία.

Β. Κατανοούσα ανάγνωση¹⁴: (Δροσίνης – Εικόνες της θάλασσας) (εκτιμώμενος χρόνος: 30 λεπτά):

(Δίδεται φύλλο εργασίας κοινό για όλες τις ομάδες)

✓ Προβάλλεται στον βιντεοπροβολέα ο πίνακας του Βάσου Γερμενής, Το ρίξιμο της βάρκας (1937) και ζητείται από τους/τις μαθητές/τριες να τον παρατηρήσουν πολύ προσεκτικά, ενώ ο/η εκπαιδευτικός διαβάζει το ποίημα του Δροσίνης.

✓ Στη συνέχεια, τους ανατίθεται να διαβάσουν και μόνοι/ες τους σιωπηρά το κείμενο και να σημειώσουν στο Φύλλο εργασίας 1, αφού συνεργαστούν μεταξύ τους, ποιο είναι κατά τη γνώμη τους το βασικό θέμα του ποιήματος και να επιλέξουν μέσα από το ποίημα στίχους που μπορούν να

λειτουργήσουν ως τίτλος του πίνακα που παρατήρησαν.

✓ (Βάρναλης – Θάλασσα και συναισθήματα): Στη συνέχεια ο/η εκπαιδευτικός διαβάζει το ποίημα του Βάρναλη, ενώ προβάλλει δύο πίνακες ζωγραφικής των Οικονόμου και Τέτση και ζητά από τους/τις μαθητές/τριες:

- να συνεργαστούν και να σημειώσουν ποια πιστεύουν ότι είναι τα συναισθήματα του ποιητικού υποκειμένου στη θέα της θάλασσας.
- να επιλέξουν οι ομάδες ποιος από τους δύο πίνακες αποδίδει καλύτερα το συναίσθημα αυτό και γιατί.

¹⁴ Η κατανοούσα ανάγνωση στοχεύει στην βαθύτερη κατανόηση και στην προώθηση του στοχασμού πάνω σε ό,τι αναγιγνώσκεται. Η κατανοούσα ανάγνωση δεν αποτελεί μια μηχανιστική διαδικασία αλλά μια δημιουργική διαδικασία που βοηθά τους/τις μαθητές/τριες να γίνουν ενεργητικοί αναγνώστες.

Παναγιώτης Τέτσος, *Υδρα, θάλασσα* (1998)

Μιχάλης Οικονόμου, *Θαλασσινό τοπίο* (1920 – 1926)

Σημείωση: Για τον σχολιασμό των πινάκων ζωγραφικής καλό θα είναι να έχει προηγηθεί συζήτηση όπου, μέσω ερωτήσεων που θέτει ο/η εκπαιδευτικός, οι μαθητές/τριες θα έχουν εξοικειωθεί α) στο να παρατηρούν έργα τέχνης (Τι βλέπετε / Τι παρατηρείτε στον πίνακα;), Τι νομίζετε ότι συμβαίνει στον πίνακα; (ενεργοποίηση σκέψης), Υπάρχουν απορίες που σας γεννώνται βλέποντας το έργο; Τι περισσότερο θα θέλατε να μάθετε; (εμβάθυνση).].

- ✓ Οι απαντήσεις των ομάδων αναγιγνώσκονται από έναν/μία μαθητή/τρια, που έχει οριστεί ως εκπρόσωπος της ομάδας, στην ολομέλεια και γίνεται συζήτηση βάσει των ερμηνευτικών εκδοχών που θα παρουσιαστούν.

3η διδακτική ώρα

Κατά την 3η διδακτική ώρα ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει δεύτερο κοινό φύλλο εργασίας (Φύλλο εργασίας 2) και ζητά για τα ποιήματα των Δροσίνη - Βάρναλη:

- ✓ να εντοπίσουν και να καταγράψουν οι ομάδες τις εικόνες που αξιοποιούν οι ποιητές για να περιγράψουν/αποδώσουν το θαλασσινό τοπίο
- ✓ να εντοπίσουν και να σχολιάσουν τη λειτουργία των εκφραστικών μέσων που επιλέγονται
- ✓ να αναγνωρίσουν διαφορές (περιγραφή/κατάθεση προσωπικού βιώματος και εντοπισμός του τρόπου που αυτό επιτυγχάνεται) και ομοιότητες στον τρόπο προσέγγισης.

Δραστηριότητα για το σπίτι: (Στις δραστηριότητες δίνεται η δυνατότητα επιλογής.)

- ✓ Οι μαθητές/τριες μπορούν να συνθέσουν ένα κολάζ αξιοποιώντας κάθε πρόσφορο τρόπο (σύνθεση απλού κολάζ ή αξιοποίηση του εργαλείου collage της πλατφόρμας e-me), ώστε να αποδώσουν εικαστικά τις εικόνες που απαρτίζουν το ποίημα του Δροσίνη (δημιουργία εικαστικής αφήγησης).
- ✓ Εναλλακτικά, τους προτείνεται να ηχογραφήσουν με το εργαλείο e-recorder της e-me ένα από τα δύο ποιήματα, διαβάζοντάς το εκφραστικά ή να δημιουργήσουν ένα podcast ή να δημιουργήσουν μία μικρή ψηφιακή αφήγηση, όπου θα επιλέξουν τις κατάλληλες εικόνες και τη μουσική επένδυση, ώστε να παρουσιάσουν με τον πιο εύστοχο, κατά τη γνώμη τους, τρόπο την ανάγνωση του ποιήματος. Για την μουσική επένδυση προτείνεται μία λίστα τραγουδιών, τα οποία οι μαθητές/τριες θα πρέπει να ακούσουν και να συναποφασίσουν ποιο αποδίδει καλύτερα το συναισθηματικό κλίμα του ποιήματος, το οποίο πρέπει να επενδύσουν μουσικά.

Φύλλα εργασίας

Φύλλο εργασίας 1 (για τις δύο πρώτες ώρες)

1. Διαβάστε προσεκτικά με τους/τις συμμαθητές/τριές σας το ποίημα του Δροσίνη και γράψτε ποιο κατά τη γνώμη σας είναι το θέμα του.
2. Σημειώστε **πάνω στο ποίημα** τις λέξεις, φράσεις και τα εκφραστικά μέσα που κατά τη γνώμη σας συνθέτουν τις εικόνες του θαλασσινού τοπίου. Ποια είναι η εικόνα που σας αρέσει περισσότερο;

3. Παρατηρήστε προσεκτικά τον πίνακα του Γερμενή που φέρει τίτλο «Το ρίξιμο της βάρκας». Τι περιγράφει; Οι αποχρώσεις που χρησιμοποιεί συνδέονται κατά τη γνώμη σας με ευχάριστα ή δυσάρεστα συναισθήματα; Μπορείτε να δικαιολογήσετε την απάντησή σας; Τι νομίζετε ότι μπορεί να συμβαίνει στη βάρκα που απεικονίζεται; Πού μπορεί να πηγαίνει; Τι μπορεί να σκέφτονται όσοι είναι μέσα; Υπάρχει κάποια απορία που σας γεννάται βλέποντας αυτόν τον πίνακα; Διατυπώστε την σε μία πρόταση. Επιλέξτε στίχους από το ποίημα του Δροσίνη που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως άλλος τίτλος στο έργο του Γερμενή.

Εργασία για το σπίτι: Δημιουργήστε ένα κολάζ είτε επιλέγοντας εικόνες που θα εκτυπώσετε ή θα ζωγραφίσετε είτε χρησιμοποιώντας το εργαλείο collage της πλατφόρμας e-me. Βάλτε με τέτοια σειρά τις εικόνες ώστε να αποδίδουν το ποίημα του Δροσίνη συνθέτοντας έτσι μία εικαστική αφήγηση.

Ποίημα 2: Κώστας Βάρναλης *Να σ' αγναντεύω θάλασσα*

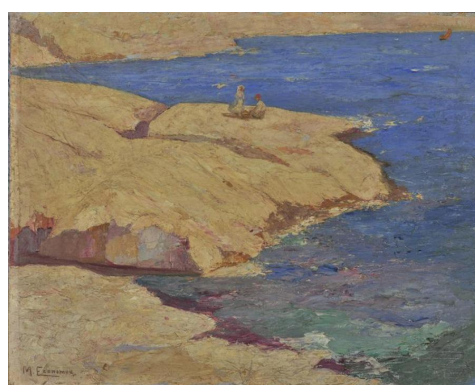
1. Διαβάστε προσεκτικά το ποίημα του Βάρναλη. Ποιο κατά τη γνώμη σας είναι το θέμα του;
2. Παρατηρήστε και σημειώστε στον πίνακα που ακολουθεί **το πρόσωπο των ρημάτων** και τη **βασική έγκλιση** (υποτακτική) που επιλέγει το ποιητικό υποκείμενο στην α' στροφή. Γιατί επιλέγει το πρόσωπο αυτό; Τι εκφράζει η επιλογή της υποτακτικής; Θυμίζουμε ότι η υποτακτική φανερώνει κυρίως το ενδεχόμενο και το επιθυμητό, αλλά μέσα στον λόγο παίρνει και άλλες συγγενικές σημασίες. Έτσι φανερώνει: προτροπή, παραχώρηση, ευχή, το δυνατό να συμβεί, απορία, το πιθανό, προσταγή ή απαγόρευση. Τι νομίζετε ότι εκφράζει η χρήση της μέσα στο ποίημα; Πώς το καταλαβαίνετε αυτό; Με ποια συναισθήματα συνδέονται αυτές οι επιλογές;

Ρηματικά πρόσωπα (σημειώστε μέσα από το κείμενο) ⇒ Τι εκφράζει το συγκεκριμένο πρόσωπο;	Έγκλιση	Συναισθήματα

1. Παρατηρήστε με την ομάδα σας τους δύο πίνακες ζωγραφικής που ακολουθούν. Ποιος από τους δύο ταιριάζει κατά τη γνώμη σας καλύτερα στα συναισθήματα που εκφράζονται στο ποίημα του Βάρναλη; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Παναγιώτης Τέσης, *Υδρα, θάλασσα* (1998)

Μιχάλης Οικονόμου, *Θαλασσινό τοπίο* (1920 – 1926)

Εργασία για το σπίτι: Επιλέξτε από τη λίστα τραγουδιών που σας δίνεται παρακάτω και από τους πίνακες ζωγραφικής (είτε αυτούς που είδαμε στο μάθημα είτε και εικόνες δικές σας που συνδέονται νοηματικά με το ποίημα) και συνθέστε μία **ψηφιακή αφήγηση**, όπου θα **απαγγέλλετε** εκφραστικά το ποίημα της επιλογής

σας. Το ποίημα θα συνοδεύεται από **μουσική επένδυση** (με το τραγούδι της επιλογής σας), όπως επίσης και τις **κατάλληλες εικόνες** που αποδίδουν το περιεχόμενό του.

Λίστα τραγουδιών με θέμα τη θάλασσα:

Θαλασσάκι μου (παραδοσιακό)
Μεσοπέλαγα αρμενίζω, Κ. Μουντάκης
Μια θάλασσα μικρή, Δ. Σαββόπουλος
Θάλασσα πλατιά, Μ. Χατζηδάκης
Θαλασσογραφία, Δ. Σαββόπουλος
Kuro Siwo, Θ. Μικρούτσικος
Αχ, θάλασσά μου σκοτεινή, Ν. Πορτοκάλογλου

Φύλλο εργασίας 2 (για την 3η ώρα)

Ξαναδιαβάστε με την ομάδα σας τα δύο ποιήματα των Δροσίνη και Βάρναλη.

1. Ποιες εικόνες χρησιμοποιούν οι ποιητές για να συνθέσουν το θαλασσινό τοπίο; Εντοπίστε τις όμοιες εικόνες, αλλά και τις διαφορετικές.
2. Εντοπίστε τα εκφραστικά μέσα που αξιοποιούνται, σημειώνοντας από δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα για το κάθε ποίημα.
3. Ποιο από τα δύο ποιήματα είναι περισσότερο περιγραφικό και σε ποιο εκφράζονται περισσότερα συναισθήματα; Στηρίξτε τις απαντήσεις σας σε στοιχεία των ποιημάτων. Ποιο από τα ποιήματα σας άρεσε περισσότερο και γιατί;

Εργασία για το σπίτι: Παρατηρήστε τη θαλασσογραφία του Ιωάννη Αλταμούρα που ακολουθεί και γράψτε ένα ποίημα σε ελεύθερο στίχο ή αξιοποιώντας ομοιοκαταληξία. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε λέξεις που είχατε καταθέσει στην αρχή του μαθήματος απαντώντας στην ερώτηση «τι σας έρχεται στο νου όταν ακούτε τη λέξη “θάλασσα”», αλλά και λέξεις από τα ποιήματα που διαβάσατε. Σκεφτείτε ποιο συναίσθημα θέλετε να εκφράσετε στο ποίημά σας.

Ιωάννης Αλταμούρας, *Θαλασσογραφία* (1874)

Γ. Παράδειγμα ωριαίας δοκιμασίας αξιολόγησης στη Νεοελληνική Λογοτεχνία Γυμνασίου

Κείμενο: Θαλασσινά τραγούδια, Γεωργίου Δροσίνη (ΚΝΛ Α΄ Γυμνασίου)

1ο θέμα (Κατανόηση κειμένου, μονάδες 6)

- α. Στη στήλη Α να γράψεις τέσσερα (4) στοιχεία (έμψυχα ή/και άψυχα) τα οποία συναπαρτίζουν το θαλασσινό τοπίο που περιγράφεται στο ποίημα και στη στήλη Β τις φράσεις μέσα στις οποίες τα εντόπισες:

Α. Στοιχεία του θαλασσινού τοπίου	Β. Φράσεις του ποιήματος

- β. Ποια στροφή θα έβαζες ως υπότιτλο στον πίνακα του Βάσου Γερμενή που βλέπεις παρακάτω; Να δικαιολογήσεις την απάντησή σου.

	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
--	---

2ο Θέμα (Δομή και Γλώσσα του κειμένου, μονάδες 6)

Στον παρακάτω πίνακα να αντιστοιχίσεις τους στίχους/στροφές με τα εκφραστικά μέσα (να τα σημειώσεις στην 3η στήλη). Στην 4η στήλη μπορείς να σημειώσεις τι πιστεύεις ότι πετυχαίνει ο ποιητής χρησιμοποιώντας το κάθε ένα από αυτά τα εκφραστικά μέσα; (π.χ. ζωντανεύει το λόγο; κινητοποιεί τη φαντασία μας;)

Στίχοι / στροφές	Εκφραστικά μέσα	Αντιστοίχιση	Τι εκφράζεται;
1. [...] γλάροι... στα ξάρτια τριγυρίζοντας ακούραστοι πετούνε	A. εικόνα		
2. Και γύρω караβάκια στη θάλασσ' αρμενίζουν σαν άσπρα προβατάκια που βόσκοντας γυρίζουν με χαρωπά πηδήματα στους κάμπους όλη μέρα,	B. μεταφορά		
3. ψαράκια χρυσοφτέρωτα σε κύματ' ασημένια.	Γ. παρομοίωση		

3ο Θέμα (Παραγωγή λόγου, Μονάδες 8)

Μπορείς να επιλέξεις ανάμεσα στα δύο θέματα που ακολουθούν:

- A. Τι αίσθημα (αισιόδοξο, μελαγχολικό, νοσταλγικό, άλλο;) μεταφέρει η περιγραφή του θαλασσινού τοπίου από το ποιητικό υποκείμενο; Να δικαιολογήσεις την απάντησή σου αξιοποιώντας και συγκεκριμένες φράσεις του ποιήματος. (100-200 λέξεις)
- B. Να υποθέσεις ότι έχεις μόλις γυρίσει από ένα θαλασσινό ταξίδι. Να γράψεις μια σελίδα ημερολογίου μέσα στην οποία θα περιγράφεις τις εικόνες που σου έκαναν εντύπωση και τα συναισθήματά σου καθώς ατένιζες τη θάλασσα από την πλώρη του καραβιού. (100-200 λέξεις)

Παιδαγωγική αξιοποίηση διαδραστικών συστημάτων μάθησης στη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας

Ο διαδραστικός πίνακας μπορεί να αξιοποιηθεί στη διδασκαλία του μαθήματος ενδεικτικά ως ακολούθως:

- Για την προβολή πολυμεσικού υλικού ή την υλοποίηση παιγνιώδους δραστηριότητας που διευκολύνει την αφορμήση του μαθήματος και κινητοποιεί συναισθηματικά τους/τις μαθητές/-τριες.
- Για την ενίσχυση της πλαisiώσης του μαθήματος, μέσα από την παροχή πλούσιου εποπτικού υλικού, αλλά και για την εξοικείωση των μαθητών/-τριών με πολυτροπικού χαρακτήρα κείμενα (π.χ. διαφημίσεις, γελοιογραφίες κ.τ.λ.) και τους διαφορετικούς σημειωτικούς τρόπους αναπαράστασης του νοήματος.
- Για την υποστήριξη της συνεργατικής και διερευνητικής μάθησης και της δημιουργικότητας των μαθητών/-τριών, σε συνδυασμό με τη χρήση τάμπλετ. Για παράδειγμα, στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας οι μαθητές/-τριες, εργάζονται σε ομάδες, με ένα τάμπλετ ανά ομάδα, και δημιουργούν infographics (κάθετες γραφικές αναπαραστάσεις που με τη χρήση εικόνων και κειμένου συμπυκνώνουν σύνθετες πληροφορίες), αφίσες (π.χ. με το λογισμικό PosterMyWal), τεύχη ηλεκτρονικού περιοδικού (με το schoolpress), συνεργατικά έγγραφα (με το Google Drive), έγγραφα με υπερδεσμούς/υπερκειμενικό σχολιασμό (π.χ. προσθήκη υπερδεσμών σε ένα λογοτεχνικό κείμενο, σε αρχείο Word ή σε διαδικτυακό περιβάλλον), βίντεο animation,

γραμμικές ψηφιακές αφηγήσεις (π.χ. με το Storyjumper: οι μαθητές/-τριες μαντεύουν την εξέλιξη της πλοκής ενός λογοτεχνικού αποσπάσματος ή τροποποιούν το τέλος της ιστορίας) ή ψηφιακές αφηγήσεις με υπερκειμενική δομή (σε συνεργασία με τον καθηγητή Πληροφορικής, για τη δημιουργία των κατάλληλων κόμβων). Ταυτόχρονα, για την αποτύπωση των ιδεών των μαθητών/-τριών ή για τη συγκέντρωση και επεξεργασία διαδικτυακού υλικού που θα αξιοποιηθούν σε μία ερευνητικού τύπου δραστηριότητα, χρησιμοποιούνται, στο πλαίσιο των ομάδων εργασίας, οι διαδικτυακοί συνεργατικοί πίνακες ανακοινώσεων όπως το padlet, το Lino It, το Stormboard. Το υλικό που θα καταχωριστεί σε αυτούς μπορεί να παρουσιαστεί στην τάξη μέσω του διαδραστικού πίνακα, ώστε να ακολουθήσει συζήτηση στην ολομέλεια. Επίσης, για την ενίσχυση της ετεροαξιολόγησης των μαθητών, εφόσον η τάξη διαθέτει ιστολόγιο (π.χ. στο ΠΣΔ, στο Weebly ή στο Google sites), τα τελικά κείμενα των ομάδων δημοσιεύονται σε αυτό και εκεί, αφού σχολιαστούν από εκπροσώπους των υπόλοιπων ομάδων, μπορεί να προβληθούν στον διαδραστικό πίνακα και να συζητηθούν στην ολομέλεια.

- Για την κατασκευή εννοιολογικών χαρτών (με τη βοήθεια λογισμικών όπως το easelly, το coggle (<https://coggle.it/>), το gitmind (<https://gitmind.com/>). Οι εννοιολογικοί χάρτες μπορούν να κατασκευαστούν απευθείας στην ολομέλεια της τάξης. Είναι δυνατόν όμως να δημιουργηθούν στο πλαίσιο των ομάδων, να παρουσιαστούν στην ολομέλεια από την κάθε ομάδα με τη χρήση του διαδραστικού πίνακα και στη συνέχεια να γίνει σύνθεση, με την κατασκευή ενός συλλογικού εννοιολογικού χάρτη στο διαδραστικό πίνακα.
- Για την υποστήριξη της διαμορφωτικής αξιολόγησης των μαθητών/-τριών αλλά και της διαφοροποιημένης διδασκαλίας μέσα από παιγνιώδεις δραστηριότητες που έχει ετοιμάσει ο εκπαιδευτικός με τη βοήθεια λογισμικών, όπως το learningApps, το quizlet, τα διαδραστικά μαθησιακά αντικείμενα H5P της e-me, το Kahoot, το Crossword Labs, το formative.com, τα liveworksheets (διαδραστικά φύλλα εργασίας), το EddPuzzle (αν πρόκειται για διαδραστικό βίντεο).

B. Επιπροσθέτως μπορεί να χρησιμοποιηθεί:

- Ως ένα αποθετήριο ανατροφοδότησης, όπου οι μαθητές/-τριες δημοσιεύουν σχόλια ή/και τις απόψεις τους για το τι μαθαίνουν και πού χρειάζονται βοήθεια.
- Ως εργαλείο brainstorming. Ένας τοίχος Lino για όλη την τάξη μπορεί να αποτελέσει χώρο συλλογής και διαμοιρασμού των ιδεών των μαθητών/-τριών για ένα συγκεκριμένο θέμα.
- Ως portfolio των μαθητών/-τριών, όπου παρουσιάζεται η καλύτερη δουλειά τους.
- Ως ζωντανό WebQuest (ιστοεξερεύνηση), όπου οι μαθητές/-τριες μπορούν να προσθέτουν διαρκώς νέες συνδέσεις.
- Ως χώρος ανάρτησης βασικών κανόνων (π.χ. Γραμματικής ή Συντακτικού), όπου οι ενδιαφερόμενοι/-ες θα ανατρέχουν ανά πάσα στιγμή.
- Ως σημείο συλλογής πόρων μαθήματος που σχετίζονται με ένα κεφάλαιο/ενότητα ενός μαθήματος.
- Ως χώρος δημοσίευσης των εργασιών της επόμενης μέρας και υπενθύμισης των υποχρεώσεων των μαθητών/-τριών για το σπίτι.
- Ως σελίδα κριτικής βιβλίων, όπου οι μαθητές/-τριες δημοσιεύουν τις κριτικές για τα βιβλία που διαβάζουν.
- Ως ένας ανοιχτός χώρος συζήτησης, όπου οι μαθητές/-τριες συμμετέχουν σε ομαδικές συζητήσεις και διαδραστική ανταλλαγή ιδεών.
- Ως χώρος διαδραστικής αφήγησης. Ο εκπαιδευτικός ξεκινά τη δημιουργία μιας ιστορίας και ζητά από τους μαθητές/-τριες να πληκτρολογήσουν τις ιδέες τους, να προσθέσουν υλικό και να συνεχίσουν πολυτροπικά την αφήγηση της ιστορίας, δίνοντας οι ίδιοι πολλές διαφορετικές εκδοχές στην εξέλιξή της.
- Ως εργαλείο ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς ή/και ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς και γονείς.

Εργαλεία

Easel.ly: για δημιουργία εννοιολογικών χαρτών.

PosterMyWall: για αφίσες.

Infographics: τα infographics αποτελούν οπτικές αναπαραστάσεις, μέσω των οποίων παρουσιάζονται σύνθετες πληροφορίες και στατιστικά στοιχεία με απλό και κατανοητό τρόπο. Είναι συνήθως κάθετες γραφικές αναπαραστάσεις που με τη χρήση εικόνων και κειμένου συμπυκνώνουν σύνθετες πληροφορίες. Οι πληροφορίες πρέπει να δίνονται σε μικρά κομμάτια.

Genially: για τη δημιουργία διαδραστικών εικόνων.

Storyjumper: για τη δημιουργία ψηφιακών ιστοριών, ψηφιακών βιβλίων (στα οποία η αφήγηση μπορεί να συνδυαστεί με ψηφιακά μέσα, π.χ. εικόνες).

Παιγνιώδεις δραστηριότητες

Crossword Labs: για δημιουργία σταυρολέξων.

Quizlet: για να δημιουργηθούν καρτέλες εκμάθησης για ένα θέμα και κουίζ για εξάσκηση. Χρήσιμο για εμπέδωση εννοιών και λεξιλογίου, εφόσον οι κάρτες έχουν όρους και ορισμούς.

Kahoot: για κουίζ.

Formative.com: η διαμορφωτική αξιολόγηση (formative assessment) είναι ένα κρίσιμο συστατικό της αποτελεσματικής διδασκαλίας, επιτρέποντας στους εκπαιδευτικούς να μετρήσουν την κατανόηση των μαθητών/-τριών σε πραγματικό χρόνο και να προσαρμόσουν τη διδασκαλία ανάλογα. Το Formative.com είναι μια ισχυρή διαδικτυακή πλατφόρμα που έχει σχεδιαστεί για τη βελτιστοποίηση της διαδικασίας διαμορφωτικής αξιολόγησης, επιτρέποντας στους/στις εκπαιδευτικούς να δημιουργούν ελκυστικές αξιολογήσεις, να παρακολουθούν την πρόοδο των μαθητών/-τριών και να παρέχουν έγκαιρη ανατροφοδότηση.

Liveworksheets: διαδραστικά φύλλα. Το [Liveworksheets](https://www.liveworksheets.com) είναι μια εφαρμογή που επιτρέπει να μετατραπούν τα εκτυπώσιμα φύλλα εργασίας σε διαδραστικές διαδικτυακές ασκήσεις με αυτόματη διόρθωση και συλλογή αποτελεσμάτων. Τα φύλλα εργασίας (worksheets) μπορεί να περιλαμβάνουν διάφορες ασκήσεις όπως συμπλήρωση κειμένου, επιλογή, μεταφορά και απόθεση, αντιστοίχιση, και περιεχόμενο όπως ήχους και βίντεο.

Π.χ.

<https://www.liveworksheets.com/c?a=s&t=rXN9AmzLVs&sr=n&l=b5&i=sxtxncx&r=r8&f=dzdcztu&ms=uz&cd=ps--4-vg--plf8pmzmlkms6ngnkgzzxxg&mw=hs>